

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ИЗДАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА

Брой 1 – 2 (466 – 467), година XXXV

24 февруари 2017 година

Демографията като наука. Особености на демографското развитие на България

Размисли върху инициативата
2017 г. да бъде обявена
за Година на Васил Левски

На стр. 8

Предприемачеството –
Архимедовият лост за просперитета
на българската икономика

На стр. 11

На стр. 2

Университетът стартира кандидатстудентската кампания за учебната 2017/2018 година

За учебната 2017/2018 година Пловдивският университет е заявил прием на 3989 студенти за обучение в общо 98 специалности, по 10 от които обучението ще се провежда и във филиалите в Смолян и Кърджали, а по 5 – само в Техническия колеж в Смолян.

За поредна година ПУ „Паисий Хилендарски“ организира предварителни конкурсни изпити, **оценките от които са равностойни на тези от редовните кандидатстудентски изпити**. С получените оценки кандидатите могат да участват директно в класирането или да се явят отново на същите изпити в редовната кампания през юли, ако получената оценка не ги задоволява. При формирането на бала за класиране се взема по-високата оценка.

Желаещите да участват в предварителните изпити следва да подадат от **6 март до 19 май 2017 г.** в Университетския информационен център, в бюрата по градове или по интернет (през сайта <http://www.uni-plovdiv.bg>) следните документи: декларация, документ за самоличност (оригинал и ксерокопии) и документ за платена кандидатстудентска такса (заплаща се при подаване на документите). Таксата за полагане на един кандидатстудентски изпит е 30 лв. За всеки следващ изпит се заплащат по 20 лв.

Право да се явят на предварителните изпити имат както дипломиращите се през учебната 2016/2017 година, така и завършилите средно образование в предишни години. Кандидатите без диплома за средно образование също имат право да положат изпити, но не участват в класирането.

И в настоящата кампания се предоставя възможност кандидат-студенти, издържали изпит **на предварителна сесия с отлична оценка (5,50 и по-висока)** или получили **отлични оценки** от олимпиади, международни изпити (сертификати) и различни състезания, които се признават за конкурсен изпит за определени специалности, да се запишат в желаната специалност още на етапа на подаване на кандидатстудентските документи (от **14 юни до 28 юни 2017 г.**). Същото се отнася и за кандидат-студенти, издържали предварителните изпити по музика и изобразително изкуство с оценка най-малко Много добър 5,00. Положените изпити трябва да удовлетворяват изискванията за прием в посочената специалност. За записване по този ред в специалности с два приемни изпита – като „Право“ например, ще е необходимо и двете оценки да са отлични.

На стр. 4 ➡

Демографията като наука и особеностите на демографското развитие на България

Проф. д.с.н. Марта СУГАРЕВА

ДЕМОГРАФСКИЯТ ПРОБЛЕМ

Демографският проблем, както знаем, се приема като един от основните социални проблеми на съвременното българско общество. Интересното е, че този проблем като че ли няма еднаква интерпретация, а в медиите се появяват отделни фрагментарни оценки за различни страни на демографския процес. За някои това е **обезлюдяването на страната** като цяло и на определен тип селища (селата и малките градове в определени региони на страната); за други – **липсата на квалифицирани кадри** от определени специалности (на първо място – лекари и медицински сестри); за трети – психологическият дискомфорт от това, че младите емигрират в чужбина (при което се забравя, че там те печелят повече, имат възможност да живеят по-добре, да имат деца и дори да изпращат пари на възрастните си родители). Накрая, но не по важност, демографският проблем често се асоциира с нарастването на т. нар. „**циганска престъпност**“, която (неправилно!) се отъждествява с увеличаване на броя (и на процента) на ромите в нашето население. В последно време в качеството на демографски проблеми се дискутират про-

блеми на заетостта, безработицата, образованието, жизненото равнище (бедността)...

Репортажите и анализите по демографски теми в нашите медии много често предизвикват у специалистите негодувание поради своя манипулативен характер и отклоняване от общоприети научни правила и стандарти. Причините са в най-малко две насоки: първо, очевидното желание за използване на демографските данни в определена

научните демографски анализи се използват съвсем други данни и показатели. Случва се анализатори да привеждат като доказателство за тезите си напълно неверни данни: относно демографските процеси на раждаемост, смъртност и естествен прираст у нас и в сравнение с други държави; раждаемостта и смъртността по етнически групи; прогнози за населението и др.

Неглижирането на демографията като наука според мен е фрагмент от общата картина на нашето общество: на социал-

(явно – предварително зададена) насока, която обикновено се свежда до „доказване“ в каква дълбока криза се намираме...; второ, липсата на статистическа култура, при което определени (повече или по-малко произволни) статистически данни се използват за „доказване“ на тенденции и процеси, за които в

ните науки поначало се гледа малко „отвисоко“, без да се разбират огромната им роля и нуждата на обществото от тях.

НАУКАТА ДЕМОГРАФИЯ¹

Демографията като наука е възникнала през 17-и век; за основоположник на т. нар. „количествена демография“ се приема Джон Граунт (*John Graunt*, 1620 – 1674 г.), който събира данни от смъртните актове в гр. Лондон и през 1662 г. публикува първите статистически анализи на населението, представляващи първообраз на днешните *таблицы за смъртност*².

До средата на XX век демографията се развива като **предимно количествена (описателна) наука**. Т. нар. „**демографски анализ**“ през този период се свежда до разработване и прилагане върху статистически данни (главно такива, произведени от националните статистики на държавите) на демографските методи и модели.

Днес демографският анализ предполага освен изследване на статистическите данни за населението, представени чрез специфични демографски показатели, още интерпретация на

тези количествени резултати. Интерпретацията се извършва в светлината на теориите за населението.

Теориите за населението са важна част от днешната наука „демография“. Те се оформят като научна област на границата между икономическите и социологическите теории в онази тяхна част, която се отнася до населението³. Създават се и типично „демографски“ теории: теорията за демографския преход, за втория демографски преход и др. Споменатите теории възникват на базата на демографските данни и анализи с цел да въведат системност в обяснението на демографските процеси в отделните страни и периоди. Това става, като се предлагат определени периодизации, търсят се връзки между демографските процеси и процесите в други социални сфери⁴. В тази област съществува огромно поле от изследвания и публикации (вж. напр. Diane J. Macunovich. *Fertility and the Easterlin hypothesis: An assessment of the literature*. Journal of Population Economics, Springer-Verlag, 1998).

Трябва да посочим, че поради редица причини в нашата страна развитието на демографските изследвания и на демографията като наука е силно затруднено през последните десетилетия. Вследствие на това обществото у нас не е запознато дори с основните теории за населението, а демографските данни, както вече посочихме, често се интерпретират неправилно – както в медиите, така и в част от научните публикации.

¹ По този въпрос вижте: Ролан Преса, Речник по демография, превод от френски. Изд. Авалон, 2006 г.

² Таблицата за смъртност (*life table*, англ.) е най-разпространеният вид демографска таблица. Всеки вид демографски таблици представлява специфичен модел на определен демографски процес – смъртност, раждаемост, първа брачност, бракоразводност и др., при който се изследва честотата на възникване на определен вид събития (съответстващи на изследвания процес) върху една (хипотетична) кохорта (например поколение) в зависимост от т. нар. „продължителност“ (например в зависимост от възрастта). Таблицата за смъртност описва модела на смъртност в едно население в зависимост от възрастта; на базата на т. нар. „вероятности за умиране“ по възраст тя позволява да се изчисли т. нар. „средна продължителност на предстоящия живот на едно лице на възраст x“. Това е броят на годините, които остават на едно лице – среднестатистически – от възрастта x до края на живота му.

³ Такива са например доктрината на Томас Малтус (малтусианство); марксизмът (включително теориите на Енгелс за семейството); т. нар. „икономически теории за раждаемостта“, теорията за демографските цикли и др.

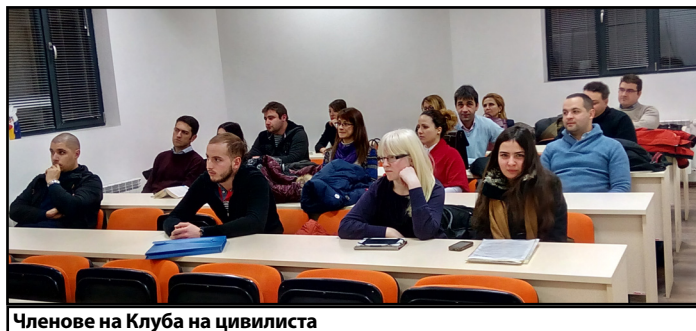
⁴ Основните демографски процеси са: **раждаемост, смъртност, миграции**. В демографията се изучават също процесите: брачност, бракоразводност, типове семейства; различните видове поведение, свързано с възпроизводството (брачно-семеино, репродуктивно, самосъхранително, миграционно и др.). Поради своя комплексен характер демографските изследвания се провеждат обикновено като **мултидисциплинарни**, с участието на специалисти от съседни науки – психология, медицина, география, социология и др. Водеща роля обаче при демографското изследване трябва да имат специалисти по статистика на населението, запознати със и владеещи демографските методи и модели.

Първа сбирка за годината на Клуба на цивилиста

Изабела ПЕТКОВА

На 11 януари 2017 г. в Ректората се проведе първата за годината проява на Клуба на цивилиста при Юридическия факултет на Пловдивския университет. Беше разгледана темата за колективните искове. Темата заинтригува широк кръг от хора, основно студенти, докторанти, преподаватели от ЮФ и практикуващи юристи. Основният докладчик, докторантът по гражданско право Андреан Славчев, който е и адвокат в Пловдивската адвокатска колегия, се спира на правната уредба на колективните искове в България¹, обясни произхода и разгледа сравнителноправните аспекти на феномена.

Докт. Славчев обърна внимание, че не трябва да се смесват понятията „колективни интереси“² и „колективни искове“. Противното води до сериозни неясноти и противоречия в тълкуването на закона, както и до практическа неприложимост на уредбата³. Последователно бяха изяснени основните цели, поставени от директивите в областта на потребителското право на ЕС с оглед на защитата на колективните интереси

Членове на Клуба на цивилиста

на потребителите. Според докладчика българският законодател трябва да въведе позитивна дефиниция на понятието „колективен интерес“, за да се преодолее негативното определение на понятието (т.е. очертаването само какво **не** представлява колективният интерес). За докт. Славчев смесването на понятията „колективен интерес“ и „колективни искове“ се дължи още и на проекцията на реалистичните теории за същността на юридическото лице, които са по-различни от доминиращите в българската доктрина фикционни теории.

В заключение докладчикът предложи изменения в законодателството ни, при които цялостно да се преос-

мисли уредбата на колективното исково производство на ГПК, както и възстановяване на отменените разпоредби на чл. 188, ал. 2 и ал. 3 от ЗЗП. В случай че такава промяна не последва, докт. Славчев препоръча съдебната практика да изясни приложното поле на уредбата на колективните искове, като при нужда се отправи и преюдициално запитване до Съда на Европейския съюз в Люксембург. До този момент таква запитване липсва, а то би имало задължителна сила за правните системи на всички държави – членки на ЕС.

Събитието приключи с дискусия, на която се обсъдиха по-подробно разликите между уредбите и практическата приложимост на колективните искове в континенталната и прецедентната правна система. Тук свой анализ и мнение сподели гл. ас. д-р Георги Ганчев,

преподавател по граждански процес. По негово наблюдение, което той подкрепи с примери, в държавите от континенталната правна система, в т.ч. и у нас, до момента няма въведено ефективно колективно исково производство.

Други присъстващи също подкрепиха тезата на д-р Ганчев за подхода на ЕС за защита на потребителите, който предвижда засилена държавна намеса, като по това се различава от американския. САЩ, от друга страна, е държавата с най-голям ефект от прилагането на колективните искове. Колеги адвокати (най-вече в това си качество д-р Димитър Деков) споделиха своя опит от прилагането на уредбата на ГПК и ЗЗП по повод на искове за защита на потребителски интереси. Беше повдигнат и въпросът за приложимостта на колективните искове при нарушения на екологичното законодателство.

В края на сбирката стана ясно, че примерите, дадени от публиката, подкрепиха извода за неяснотите и противоречието на коментираните уредби на ГПК и ЗЗП, както и предложенията за усъвършенстването на законодателството или за преюдициално запитване към СЕС. Участниците се разделиха с пожелание за нови скорешни и все така успешни сбирки на клуба.

¹ Уредени в глава 33 на Гражданскопроцесуалния кодекс – ГПК.

² С обща уредба от нашия основен потребителски закон – Законът за защита на потребителите (ЗЗП).

³ Пълният текст на материала е достъпен от <http://www.vas.bg/bg/vas-magazine/355-2014-2> – публикуван е в брой 9 на сп. „Адвокатски преглед“.

➔ От стр. 2

ОСОБЕНОСТИ НА ДЕМОГРАФСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ

Днешното демографско развитие на България е безспорно от два основни фактора:

- 1) Външната миграция;
- 2) Специфичните черти на демографската политика и на демографското развитие преди 1989 г.

Външната миграция (с отрицателно миграционно салдо) е феномен, характерен за всички държави от Източна Европа след 1989 г. Вследствие на интензивната емиграция в тези държави беше нарушена възрастовата структура. Трябва да се има предвид, че този процент зависи не само от миграцията, но също от раждаемостта (ниската раждаемост предполага увеличение на дела на старите хора) и от смъртността (ниската смъртност във високи-

Демографията като наука...

те възрасти предполага увеличаване на дела на старите хора).

Високият относителен дял на старите хора оказва обратно въздействие върху естествения прираст чрез механизма на т. нар. „структурен фактор“. Населения, които имат „стара“ възрастова структура (висок относителен дял на старите хора), по правило (по статистически причини) имат нисък брутен коефициент на раждаемост (на 1000 души от цялото население) и висок общ коефициент на смъртност (на 1000 души от цялото население). В резултат се получава нисък коефициент за естествен прираст, в нашия случай – отрицателен. Раждаемостта и смъртността, измерени чрез посочените коефициенти (на 1000 души от цялото население), при подобни населения с висока степен на демографско остаряване показват една по-„мрачна“ картина в

сравнение с други показатели за раждаемост и смъртност, „своободни“ от такова влияние. Такива показатели са:

- Стандартизираните коефициенти за смъртност;
- Средната продължителност на предстоящия живот (изчислява се както за цялото население, така и поотделно за мъжете и жените);
- Средният брой деца на една жена („тотален коефициент за раждаемост“: изчислява се като сума от всички едногодишни коефициенти по възраст, наблюдавани през една календарна година).

България има най-висока юношеска раждаемост в сравнение с другите европейски страни.

За периода, за който разполагаме със сравнителни данни за държавите (след 2005 г.), юношеската раждаемост (във възрастите между 15 и 19 г.) в Бълга-

рия остава най-висока от всички европейски държави и не намалява. С близки (по-ниски) стойности е само Румъния, но там юношеската раждаемост показва тенденция на намаляване.

Юношеската раждаемост, както и т. нар. „отпадане на децата от училище“ преди законово установена възраст от 16 години са сред най-сериозните демографски проблеми на съвременния етап. Липсата на ефективни мерки за тяхното решаване води до разрастване на неграмотността, на безработицата и на бедността.

Други важни – и свързани с горните – проблеми са: ниската здравна култура; високата детска смъртност, високата смъртност от болести на органите на кръвообращението (инфаркти и инсулти), особено при мъжкия пол; ниската очаквана продължителност на живота във високите възрасти, както и ниската обща продължителност на живота.

Университетът стартира кандидатстудентската

➔ От стр. 1

Пред-предварителни изпити:

1. **Биология:** 8 април 2017 г. (събота) от 10.00 часа в сградата на Биологическия факултет в Стария Пловдив, ул. „Тодор Самодумов“ № 2, 14. аудитория и 15. аудитория, информация: на тел. 032/261 566.

2. **Тест със събеседване по физика:** 22 април 2017 г. (събота) от 10.00 ч. във Физическия факултет – Ректорат, ул. „Цар Асен“ № 24, кабинет 214, информация: на тел. 032/261 335 или 032/261 270.

3. **Музика** – за специалностите „Педагогика на обучението по музика“, „Музика“ и „Джаз и поп изпълнителско изкуство“: 26 март; 23 април и 14 май 2017 г. от 10.00 ч. в Новата сграда на университета – бул. „България“ № 236, кабинет 509.

4. **Изобразително изкуство** – за специалностите „Графичен дизайн с реклама“ и „Педагогика на обучението по изобразително изкуство“: 22 април 2017 г. от 10.00 часа в Новата сграда на университета – бул. „България“ № 236, кабинет 103.

Предварителните изпити през м. юни 2017 г. са, както следва: 3 юни – **Български език**; 4 юни – **Психология, География на България, Биология**; 5 юни – **История на България, Математика, Химия, Теология**; 6 юни – **Английски език, Информатика, Тест със събеседване по физика**. Начало на изпитите – 9.00 часа.

Изпит за проверка на говорните и комуникативните способности ще се провежда всеки ден от 3 до 6 юни 2017 г. включително от 14.00 до 17.00 часа в Ректората на университета: ул. „Цар Асен“ № 24 – Пловдив.

Редовните кандидатстудентски изпити ще се състоят през месец юли. Ето и разпределението им по дати: 2 юли – **Български език**; 3 юли – **История на България, Английски език, Информатика**; 4 юли – **Психология, География на България, Химия, Испански език**; 5 юли – **Биология, Тест със събеседване по физика**; 6 юли – **Немски език, Френски език**; 6 юли – **Математика, Теология – устен, Изобразително изкуство, Музика**; 3 и 4 юли – **Комплексен изпит по физическо възпитание**.

Изпитите за специалността „Актьорство за драматичен театър“ ще се проведат в три кръга – на 11, 12 и 13 септември.

Процедурата на кандидатстването и предлаганите специалности са описани в детайли на сайта на университета. Класирането ще се извърши на три фази, които ще се реализират в рамките на месец юли.

За първа година в университета ще се провежда обучение по бакалавърските програми „Софтуерно инженерство“, „Фармацевтични биотехнологии“, „Графичен дизайн с реклама“, „Екоенергийни технологии“, „Педагогика на обучението по технологии и предприемачество“, „История и чужд език“, „Биология и управление на природните ресурси“ (във филиала в Кърджали) и „Хардуерни и софтуерни системи“ (в Техническия колеж в Смолян).

Софтуерно инженерство

Специалността „Софтуерно инженерство“ отговаря на тенденциите на развитие и нуждите на софтуерния бизнес и подпомага по-бързата адаптация и реализация на завършващите специалисти на пазара на труда. Програмата осигурява задълбочена подготовка по информатика, информационни технологии и софтуерен инженеринг. Акцентира се върху всички процеси и етапи на софтуерното производство, и по-специално анализ, проектиране, разработване, внедряване и осигуряване на качество на софтуера. Изучават се също така съвременни езици и среди за програмиране, алгоритми и структури от данни, компютърни мрежи, бази от данни, разпределени приложения, уеббазирани системи, мобилни приложения, изкуствен интелект, управление на проекти и др. Студентите получават базови математически знания за програмисти от областта на приложната математика и теоретичната информатика. Практиката по специалността и преддипломният стаж се провеждат в сътрудничество с авторитетните работодателски организации *Българска асоциация на софтуерните компании*, *Клъстер информационни и комуникационни технологии – Пловдив* и водещи фирми в Пловдив и страната. Те подпомагат необходимата подготовка на студентите за реализация на трудовия пазар.

Бакалаврите по софтуерно инженерство се реализират като специалисти в компютърни и софтуерни фирми, научни организации, където проектират, създават, оценяват и внедряват различните софтуерни системи. Завършилиите специалността могат да работят като:

програмист, тестер и тест автоматизатор, QA мениджър, технически документатор, мениджър проекти, ИТ специалист в малки, средни и големи предприятия в промишлеността и търговията.

Фармацевтични биотехнологии

Обучението за придобиване на ОКС „бакалавър“ в специалността „Фармацевтични биотехнологии“ има за цел да даде на студентите теоретични познания и практически умения по основните биотехнологични дисциплини в областта на фармацевтичната индустрия, като поставя акцент върху биологичните основи на този тип технологични процеси както на клетъчно, така и на молекулярно ниво. В хода на обучението студентите усвояват умения за разработване, мониторинг и управление на технологии за получаване на биопродукти, базирани на контролирано използване на биологични системи и процеси. Учебният план е балансиран както по отношение на общобиологичните и съвременните биотехнологични дисциплини, така и по отношение на теоретичните и практическите занятия на студентите.

Дипломираните бакалаври имат разнообразни възможности за кариерно развитие, свързани с научноизследователска и производствена дейност за получаване и приложение на биопродукти (антибиотици, витамини, ензими, хормони, аминокиселини, ваксини). Професионалният облик на фармацевтичните биотехнологии ще им позволи да организират и провеждат технологични процеси в производствени условия в различни фармацевтични, биотехнологични и хранително-вкусови предприятия, специализирани микробиологични и медико-биологични лаборатории, както и в държавни институции, обслужващи здравеопазването, екологията и образованието.

Екоенергийни технологии

Програмата за обучение по специалността „Екоенергийни технологии“ (ЕЕТ) е създадена, за да подготвя висококвалифицирани специалисти в една изключително динамично развиваща се, модерна и перспективна област – технологиите за производство, съхранение и ефективно използване на енергия от възобновяеми и екологични източници.

Възобновяемата енергия е ново, привлекателно направление, защото дава възможност да се разнообразят енергийните източници и да се намали прекомерната зависимост от газ, въглища и нефт. Тя е мощно средство, с което могат да се намалят вредните емисии и да се повиши сигурността на енергийните доставки. Технологичната индустрия за възобновяема енергия се разраства, осигурява работни места, разработва нови технологии, както и помага на Европа да запази водещата си позиция в областта на световните промишлени иновации. Всичко това определя необходимостта от специалисти в това направление.

Завършилиите специалността ще могат да заемат ръководни и изпълнителски позиции във фирми и институции, занимаващи се със:

- Енергиен мениджмънт и технико-икономическа оценка на енергийна ефективност на сгради, промишлени обекти, транспорт и комунално-битови обекти;
- Проектиране, производство, монтаж и експлоатация на: слънчеви системи за отопление и охлаждане на сгради; фотоволтаични системи за производство на електроенергия; геотермални инсталации; ветрогенераторни системи; инсталации за производство на биомаса и енергия от нея;
- Разработка и използване на нови горива, базирани на водородни технологии; електромобили; системи за акумулиране на енергия; екологични аспекти на възобновяемите енергийни източници.

Графичен дизайн с реклама

Бакалавърската програма е единствената в направление *Изобразително изкуство* и цели изграждането на широкопрофилни специалисти с приложна насоченост. Те могат да се реализират като дизайнери, работещи в дизайнерски студия и рекламни агенции, печатници, издателства. Получената подготовка е предпоставка за реализация на студентите и като художници в други области на изкуството.

В учебния план на специалността се отчитат *всички необходими знания и умения за графичния дизайнер*. Обучението на студентите е подсилено със съответните задължителни учебни дисциплини, групирани в три блока – *Обща изобразителна подготовка, Графичен дизайн с технологии, Реклама и рекламни комуникации*. Освен

кампания за учебната 2017/2018 година

задължителните учебни дисциплини, на студентите се предлагат и множество допълнителни избираеми и факултативни дисциплини с които те могат да разширят както своята художествена и обща култура, така и изобразителните си умения.

В резултат на цялостния образователен процес студентите получават фундаментална подготовка по графичен дизайн и ключови умения за създаване на дизайнерски проекти, задълбочени знания в областта на изкуството, специализирана художествена подготовка в няколко направления, както и знания в областта на рекламата.

Педагогика на обучението по технологии и предприемачество

В тази специалност студентите получават цялостна фундаментална общопрофесионална, теоретична и практическа подготовка в областта на техниката, предприемачеството, основни знания по икономика на фирмата, маркетинг, информационни технологии, методика на обучението по техника, по технологии и предприемачество.

Професионалната квалификация на завършилите специалността е „учител по технологии и предприемачество“, с която могат да извършват учебно-възпитателна, научноизследователска, методическа или организационно-управленска дейност, свързана с обучението по техника, технологии и предприемачество в системата на училищното образование; да заемат длъжности и да извършват дейности в държавни, частни и общински институции, за които се изисква педагогическо образование. Те могат да бъдат и ръководители на школи, курсове, кръжоци с технико-технологическа и предприемаческа насоченост; експерти по технико-технологично обучение и професионално образование; директори на училища.

Широкият спектър на получените професионални знания дава възможност на завършилите специалността да се реализират в една по-широка сфера на дейност в различни институции за социално подпомагане и услуги, центрове за трудова терапия, социализация, бюро по труда, инспекции по охрана на труда. Обучението дава широки теоретични и практически знания за организация и управление на малък и среден бизнес, стопанство, производство и предприемачество.

История и чужд език

Бакалавърската програма „История и чужд език“ е съвместен проект на Философско-историческия факултет и Филологическия факултет. Обучението в специалността се оформя около два основни фундамента: история и чуждоезикова подготовка, които са равномерно разпределени, равноправно поставени и в непрекъсната връзка помежду си. Това гарантира не само отличната подготовка на студентите, но и непрекъснатото разширяване и обогатяване на знанията и уменията им. Приетите студенти имат възможност да изберат чуждоезиковия профил (от изучаваните чужди езици в рамките на Филологическия факултет към ПУ), в който искат да протече тяхното обучение.

Дипломираните студенти могат да се реализират като учители по история и по чужд език в основните и средните училища; уредници в национални, регионални и общински музеи и музейни сбирки с различен профил; специалисти във ведомствените архиви и областните дирекции на архивите; преводачи, говорители или редактори в медии, обществени организации и частни фирми. Придобитите знания и специфични изследователски и комуникативни умения дават стабилна основа за успешна кариера още в сферата на научните институти, висшето образование, туризма, обществената администрация (българска и европейска), фондации и неправителствени организации.

Биология и управление на природните ресурси

Специалността „Биология и управление на природните ресурси“ в този вид не се предлага в други висши училища в страната. Разкриването ѝ се аргументира със значимите екологични проблеми на нашето съвремие, породени от мощното влияние на антропогенния фактор върху околната среда. В голяма степен тези проблеми са свързани с опазването и управлението на природните ресурси, което доведе до растяща необходимост от нов тип специалисти, които съчетават добра теоретична и практическа подготовка в две направления – биологично и административно.

В хода на обучението се изучават основни биологични структури и процеси, овладяват се методи и подходи за изучаването на растителните и животинските биоресурси. Студентите придобиват

солодни теоретични знания и практически умения в областта на природните науки, като ботаника, зоология, екология и др., съчетаени с методите и критериите за оценка на състоянието на околната среда, запознават се и с методите на биологичния мониторинг, както и с българското и международното законодателство в областта на околната среда.

Обучението на студентите по специалността „Биология и управление на природните ресурси“ се провежда според утвърдена учебна документация и съгласно с Европейската система за натрупване и трансфер на кредити. Филиалът в Кърджали предоставя на студентите необходимите условия за аудиторна и извънаудиторна дейност – учебни зали и специализирани лаборатории, а практическото обучение се провежда в естествена среда.

Бакалаврите по биология с компетенции в областта на управлението на природните ресурси могат да намерят реализация във всички сфери, в които се разработват проблемите на опазването, обогатяването и възпроизводството на околната среда – в различни научноизследователски звена, в учебни и специализирани производствени лаборатории, във висши училища, във фирми, занимаващи се с екологични експертизи и разработване на проекти по управление на природните ресурси, в общините и кметствата като експерти по проблеми на екологията и опазването на околната среда, както и в държавни институции, обслужващи здравеопазването, екологията и образованието.

Хардуерни и софтуерни системи

С развитието на информационните и компютърните технологии специалността „Хардуерни и софтуерни системи“ е все по-актуална и перспективна. Тя е съвременна, защото е компютърно обвързана и комплексна, подготвя специалисти за един динамично развиващ се бранш – информационните технологии. „Софтуерни и хардуерни системи“ е специалност, в която се обучават бакалаври, способни да се реализират успешно на пазара на труда в условия на конкуренция.

Учебният процес е гъвкав и дава възможност на студентите да учат и работят едновременно. Обучението осигурява професионална подготовка в една от най-перспективните технически области, свързани с проектирането, използването и внедряването на компютърни, хардуерни и софтуерни системи и приложения.

В резултат на обучението си бакалаврите ще придобият професионални компетенции за създаване, разработване и поддържане на модерни хардуерни и софтуерни системи; адаптиране на съвременен приложен и системен софтуер за стандартно и специализирано компютърно оборудване; разширяване на функционалните способности на хардуера и софтуера на съвременните компютърни системи; разработване, адаптиране и реализация на съвременни информационно-технологични решения в различни области на приложение; уточняване на изискванията на потребителя, анализ и асемблиране на компютърни системи.

***

Във Филологическия факултет се разширява спектърът от комбинации на езици в специалностите „Приложна лингвистика“, „Лингвистика с бизнес администрация“, „Лингвистика с маркетинг“ и „Лингвистика с информационни технологии“.

За първи път се въвежда обучение по **португалски език** като втори чужд език в специалността „Приложна лингвистика“, а базисният език е английският или френският. Обучението по португалски език стартира от начално ниво и се предвижда завършилите специалността да са овладели езика на ниво B2 от Европейската езикова рамка.

Нови възможности за избор в рамките на специалността „Приложна лингвистика“ са комбинациите „Английски език и **чешки език**“, „Английски език и **полски език**“, „Английски език и **сръбски и хърватски език**“, „Английски език и **новогръцки език**“, „Английски език и **турски език**“.

При специалността „Лингвистика с бизнес администрация“ нови варианти за комбиниране са „Английски език и **чешки език** с бизнес администрация“, „Английски език и **полски език** с бизнес администрация“, „Английски език и **сръбски и хърватски език** с бизнес администрация“, „Английски език и **новогръцки език** с бизнес администрация“, „Английски език и **турски език** с бизнес администрация“.

При специалностите „Лингвистика с маркетинг“ и „Лингвистика с информационни технологии“ нови варианти за избор на втори чужд език са **чешки език, полски език и сръбски и хърватски език**.

Приносно изследване върху

Доц. д-р Аксентия ЗАМФИРОВА

На 10.01.2017 г. в 7. аудитория на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ беше представено монографичното изследване „Пазарната оценка на труда“. Негови автори са проф. д.ик.н. Мария Сотирова – преподавател във Факултета по икономически и социални науки (ФИСН) от неговото създаване през 1994 г., и Пламен Димитров, който освен председател на Конфедерацията на независимите синдикати в България (КНСБ) е и член на: Управителния съвет на Международната организация на труда (МОТ); на Европейския икономически и социален съвет; на Изпълнителния комитет на Европейската конфедерация на профсъюзите, на Изпълнителния комитет на Паневропейския регионален съвет на Международната конфедерация на профсъюзите. Към събитието, организирано от катедра „Икономически науки“ към ФИСН, проявиха интерес преподаватели, студенти и синдикалисти.

По-нататък ще споделя обстоятелствата, които придават значимост на книгата на проф. Мария Сотирова и Пламен Димитров и които ме мотивират за настоящото представяне.

Първо, изследването е посветено на един от вечно актуалните и значими проблеми на пазара на труда и на пазарната икономика. В него се търси отговор на въпроса как чрез пазарния механизъм се оценява приносът и на тази основа се формира доходът от труд, който е един от фундаменталните фактори на икономическата активност и динамика, а в контекста на икономическата теория – един от ключовите компоненти на общото пазарно равновесие и макроикономическа стабилност.

Второ, със своята тематична насоченост книгата се вписва в едно глобално изследователско течение и движение за преодоляване на неравенствата в разпределението на доходите, оформило се като контрапункт или антитеза на неолиберализма, доминирал икономически доктрини и политики след налагането на Вашингтонския консенсус. Неолиберализмът с ефектите и реалностите, които сътвори в икономиката и обществата в глобален мащаб, както се казва, вече „катастрофира“ и си отива. Ето защо това изследване не е само актуално, но и модерно.

Трето. Случайно или закономерно изследването се появява в годината, когато Нобеловата награда за икономика получиха британецът Оливър Хърт и финландецът Бенгт Холмстрьом за постижения в изследванията на контрактите, т.е. в областта на институционалната икономика. А един от нейните носители има

изследвания дори в областта на трудовите договори.

Съдържанието на изследването, позиционирано в началото на книгата, е логически структурирано в три части.

В **първата част** се прави прочит на основните теоретични тези за пазарното формиране на цената на труда, като на основата на богатата статистическа информация се разкриват и техните емпирични измерения. Интересното в тази част на изследването е в опита постиженията на икономическата наука, така както са формирани исторически, да се интегрират в общ модел, да се разработи един по думите на авторите – „инструментален синтез“, наречен факторна структура на работната заплата. Трите компонента на този модел са: социален доход, ефективен диференциал и инвестиционен компонент. Ако компонентът социален доход се основава на класическата икономическа теория за стойността, за която работната заплата е естествена цена на труда, то ефективният диференциал се обосновава с тезите на неокласическата теория за пределната полезност, а инвестиционният компонент се базира на теорията за човешкия капитал – сравнително нова теория в рамките на неокласическата икономическа доктрина.

За пръв път работната заплата като цена на труда се разглежда в такъв ракурс и може да се каже, че това е един от приносите на авторите на това произведение. Този модел е тестван на основата на статистическа информация, обосновавана е неговата състоятелност като методология и технически инструментариум и най-същественото е, че на негова основа е направена една мно-

гоаспектна оценка на работната заплата.

Втората част на изследването е посветена на пазарните институти, регулиращи разпределителните процеси и отношения на пазара на труда. За целта е интересно да се проследят авторските разбирания за „двете лица на работната заплата“ – от една страна, като цена на труда, така както се третира в икономическата теория, и от друга страна, като трудово възнаграждение, едно от

прилагане като част от международния трудов ред, така и на фона на международния и най-вече на европейския опит.

Системите за управление на работните заплати се позиционират между две измерения – от една страна, в контекста на класическия и неокласическия подход на корпоративно управление, и от друга страна, в контекста на системите на заплащане – според отработеното време, известна като повременна система, или според изработената продукция, известна като сделна система. В резултат на комбинирането на тези две измерения се обособяват четири модела на управление на работните заплати на равнище предприятие. Изборът на всеки от тях до голяма степен се обосновава с пазарната конюнктура, вътрешните производствени процеси, от работодателските стратегии и други обстоятелства. Важно е да се подчертае, че приложеният подход доближава управлението на работните заплати до философията, стратегиите и моделите на управление на човешките ресурси.

Това изследване е една от малкото научни разработки, в които се придава определена тежест на колективното трудово договаряне (**КТД**), **разкрива се неговият потенциал** за намеса в икономическите процеси, за регулиране на разпределителните отношения на дохода. С това значение и предназначение на КТД авторите обясняват противоречивото отношение, колебанятия в обхвата и степента на неговото прилагане, скритата и явната съпротива срещу този пазарен институт, която според авторските коментари започва и завършва с „битки“ срещу синдикатите – като страна, представляваща колективните права и интереси на трудовите общности. Общото впечатление, което се формира от анализа на пазарните институти, е авторският стремеж да се разкрие не само техният регулативен потенциал и позитивните ефекти, които генерират, но и да се обоснове тяхното неизбежно прилагане, произтичащо от необходимостта за постигане на справедливост, прозрачност на процесите и предсказуемост на поведението на участниците на пазара на труда.

Струва си с по няколко думи да се акцентира на всеки от разгледаните институционални механизми. **МРЗ**, с нейното предназначение и функции, с нейните реални и мними проблеми, се разглежда както в контекста на дълголетното ѝ

пазара и оценката на труда

Третата част е фокусирана

(което е заявено като намерение на авторите още в самото подзаглавие на разработката) към подходи и методи за приложен икономически анализ в подкрепа на прилагане на пазарните институти, намесващи се с количествени параметри в разпределителните отношения на пазара на труда, каквито са МРЗ и КТД. Редица моменти биха впечатлили читатели с целенасочени търсения и конкретни професионални интереси. Но преди тяхното представяне си струва да се акцентира на едно обстоятелство. На пръв поглед тази аналитична част се възприема като набор от различни методи за икономически анализ, но впоследствие се разбира, че те са обединени от една обща идея, което придава висока степен на систематичност на аналитичния апарат. Структурата и съдържанието на аналитичната част, образно казано, очертава хода на икономическия анализ за целите на КТД: от анализ на макроикономическата ситуация на реалния сектор на икономиката през анализ на пазарната конюнктура и пазарните позиции на предприятията до персоналното и функционалното разпределение на дохода. А методът на анализ на факторната структура на работната заплата практически дава отговор, и то чрез количествени параметри, на въпроса доколко работната заплата кореспондира с нейните основни функции и предназначение – да осигурява потребление на равнището на един нормален и достоен стандарт на живот; да съответства на приноса на труда в създаването на продукта (стоки или услуги) или да кореспондира с ефективното използване на труда като производствен фактор; доколко работната заплата отчита неговото качество и/или осигурява възвръщаемост на инвестициите в образование и професионална квалификация.

Водещият възглед, който доминира в различните подходи и методи на икономически анализ, е да се стигне до една реална, обоснована с икономически аргументи, справедлива оценка на труда чрез работната заплата като цена на труда. В търсенето на решения на този проблем авторите са разра-

ботили нестандартни методи и варианти на методи за икономически анализ. Сред тях се открояват:

1. Два варианта на метод за определяне на МРЗ на основата на статистически отклонения на СРЗ от медианната работна заплата.

2. Методът за определяне на очаквана работна заплата за длъжностна позиция и/или работно място при зададени параметри, като професионален клас, равнище на образование, икономически

Моменти от представянето на книгата

сектор или дейност, регион или област; метод за функционално разпределение (между труда и капитала като основни производствени фактори) на дохода/добавената стойност.

3. Метод на функционално разпределение на дохода, чрез който се анализира и оценява разпределението на добавената стойност между труда и капитала и се предлагат технически решения за постигане на справедлива оценка на труда чрез участието му в разпределението на ефектите върху дохода на общата факторна производителност. А както е известно, един от компонентите на общата факторна производителност е човешкият капитал.

От професионална гледна точка е интересно да се вникне в тезите и хипотезите, на които се базират разработените методи с тяхната теоретико-методологическа обосновка, методически апарат и неговото информационно осигуряване.

С оглед на постигане на справедливо (според приноса на производствените фактори) разпределение на дохода авторите лансират и разработват методически и технически идеята ефектите върху дохода,

обоснованост на отстояваните идеи и тези, към операционализиране и формализиране на методите на приложен икономически анализ, така че чрез съвременните информационни технологии техните резултати да намират по-широко приложение.

След прочита на настоящото изследване всеки читател може да стигне до разностранни изводи и оценки, но два от тях имат принципно и ключово значение със своите икономически и социални измерения.

Първият извод е, че основният проблем на съвременния свят е не само икономическият растеж, а най-вече разпределението на ефектите на растежа, т.е. на дохода. Само справедливото (което според тезата на авторите се основава на приноса на производствените фактори) разпределение на дохода може да генерира устойчив растеж. **Вторият ключов извод е**, че справедливото разпределение на дохода следва да се базира на икономически аргументи, резултат от икономически анализи и оценки. А това, което проличава от изследването, е, че все още не е оползотворен потенциалът на икономическия анализ за целите на прилагането на КТД и на другите пазарни институти, поне в националната практика на социалния диалог, в което се състои и едно от основните предизвикателства. Но изводите и оценките не спират дотук и тяхната полемичност продължава и след като се прочете частта „Вместо заключение“, в която се прави опит за една „панорамна картина“ на близкото и далечното бъдеще на труда в един „високотехнологичен, глобален и виртуален свят, изпълнен със заплахи и рискове“.

Размисли върху инициативата 2017 г. да бъде обявена за Година на Васил Левски

Проф. д.и.н. Иван СТОЯНОВ,
председател на Фондация „Васил Левски“

И пак е 6 февруари – само че този път на 2017 г. И пак българите няма да отбележат на точния ден кончината на Васил Левски – единствения българин в тринадесетвековната ни история, който е удостоен от народа с прозвището Апостол на свободата. Но какво да се прави – всички писания за това какво се е случило след 31 март през 1916 г., остават, уви, всуе. Т. е. пазим си ревниво българската „марка“ да закъсняваме – кога с по три века и половина, кога с цял век или в най-добрия случай с 12 и 13 дни. А на този ден – 6 февруари, преди 144 години България губи най-ценното, което е родила и откърмила. С белия свят се разделя синът на Гина и Иван Кунчеви от Карлово, разделя се Човекът, който дръзна да направи нещо невиджано до неговата поява. Човекът, който прозря простичката истина, че свободата се не дава, а се взема. Че ако не си помогнеш сам, и господ няма да ти помогне. Че народът ни трябва да се обедини и да въстане срещу вековния поробител, а ако някой ни предложи помощ, то тази помощ трябва да бъде безкористна. Че всеки истински български патриот трябва да жертва имот и живот, за да се постигне свободата. Че робът е готов да въстане винаги, но винаги това е революцията, която подготвяше Той. Че от нашите собствени задружни сили зависи възкресяването на държавността, с която да бъдем равни с другите европейски народи. Че бъдещата българска държава трябва да бъде храм на истинната и правата свобода. Че в България не ще има цар, а народно управление и всекиму своето – свобода и чиста република. Че гражданите в тази република ще спадат под едни чисти и свети закони, които ще се утвърдят по вишегласие. Че тези закони ще важат в еднаква степен за всички – българи, турци, арменци и други. Че този, който предава и продава народното дело, този, който предава и продава България, заслужава само една присъда – смърт.

Че... Да продължавам ли, или всеки ще продължи сам за себе си и сам със себе си размислите за този Човек, който няма високо образование, който не учи в престижни училища и университети, който не се среща с дипломати и хайлайфа на балканското и европейското общество. Но който върви право към целта и заявява: „Аз съм посветил себе си на отечеството си от 61 лето да му служа до смърт и да работя по народната воля“.

На този ден – 6 февруари, преди 144 години българите губят Васил Левски, но се „ражда“ Апостола на българската свобода, макар това прозвище да се появява сравнително по-късно. Със своите действия и идеи той ще стряска съня не само на османските власти, но и на българските политици във вече освободената България. Как иначе да си обясним, че паметникът му в София се строи в продължение на цели 17 години и идеята е дадена не от някой друг, а от руския губернатор на София Пьотър Алабин. И не само идеята, но и началните средства за изграждането на първия проект, дело на чеха Адолф Колар. За сравнение Хеопсовата пирамида е построена за 20 години. Как да си обясним, че когато през 1907 г. паметникът на Васил Левски в родния му град е изграден и карловци канят правителството за откриването и освещаването му, то отказва категорично. И тези откази продължават чак до 1914 г., когато карловци найсетне кандисват (това е дума от бъдещия български литературен език) и разбират, че бог е високо и цар е далеко, а те трябва да си вършат работата. И паметникът е „осветен“ от стотиците хиляди български и чуждестранни граждани, които ежедневно минават край него и го засипват със свежи цветя. Та има ли по-голямо признание от това да те „освети“ народът ти – без кандила и тамян, без четене на пустословни речи – да те „освети“ със своята обич, със своята признателност, със своята любов и преклонение... Как

Васил Левски

да си обясним, че през 1937 г., когато се навършват 100 години от рождението на Апостола и карловци за пореден път канят правителството да разреши всенародни тържества по този повод и да участва в откриването на възстановения дом на Гина и Иван Кунчеви като музей на Левски, правителството отново отказва своето участие. И не само това – забранява всенародните тържества. Защо ли? При това положение не е ли редно да се запитаме дали наистина българите са се освободили от османска власт, или, макар и в собствената си държава, са си все още там – под скиптъра на падишаха и с робската психика, натрупвала се в продължение на почти цели пет столетия. Как да си обясним всичко това? Как? И изобщо има ли някакво разумно обяснение всичката тази немара на властниците?

По какво се различаваме днес от онези, които, макар и в собствената си държава, по поведение и менталитет си остават все там – в Османската империя? Ами да видим. На всяка кръгла годишнина от рождението на Апостола, че и от неговата смърт, се измисля по нещо „оригинално“, но най-вече от хора, които нито познават делото и идеите на Левски, които я са прочели някоя книжка или не за него, но които се кичат с името му и предлагат помпозни програми и чествания, които според тях трябва да убедят българския народ колко много държавата почита тази личност. Създават се национални комитети от десетки представители

на интелигенцията, администрацията и представители на обществени организации. Искат се колосални суми – мисля, че в последния парламент те възлизаха на 2 000 000 лева, за тържествени концерти, изложби, чествания, тържествени зари, цветя, паметници, конкурси и какво ли още не. На всичко отгоре годината е обявена за година на Васил Левски и се предлага летище София да се преименува на Васил Левски, за да могат чужденците да се запознаят с емблематичната личност на Апостола още на входната врата на България, а навярно заминаващите млади хора, търсещи по-справедлив свят зад граница, да си вземат последно сбогом с героя, чиито идеи са изчезнали и забравени в българското съзнание. Само че ако беше жив Радой Ралин, щеше да ни припомни една своя епиграма от „Люти чушки“ – „Тумба, лумба два дни, а година гладни“. Защото ще отmine 18 февруари, ще отmine 18 юли и всичко ще си тръгне постарому. Е, на тържествените зари ще има повече многоцветни ракети, повече стрелба с калашници, повече цветя, повече венци, повече коленичване и преклонение. Ще има и някой друг обновен или изграден паметник, някое предаване по радио и телевизии, възторжени писания във вестниците и други от този род. Някой лев ще влезе в джобовете на този или онзи. И се питам – по какво ще се различава тази година от другите години, когато се прави същото, но в по-малки размери? По какво ще се различава – по повечето ракети, куршуми, концерти, изложби, паметници...? По какво?

Ами в България и зад граница има вече над 155 паметника на Апостола. Но си струва да се запитаме – какво ще се случи с държавата ни, когато тези паметници станат 15 000 или 150 000? Нищо, абсолютно нищо, така както това не се случва и днес при наличието на толкова такива. Ще докажем само, че нищо старо не сме забравили и нищо ново не сме научили. Всички помнят, че до неотдавна

Книга на възпитаник на Юридическия факултет, посветена на малцинствата, излезе в Испания

Д-р Ангел ШОПОВ

В началото на 2017 г. в Испания излезе от печат книгата на д-р Ангел Колев, чието пълно заглавие е „Малцинствата и културното многообразие в България“, с логото на престижното издателство „Дикинсън“. Трудът е на испански език и доразвива идеите, формулирани в дисертацията на автора „Защита на основните права на малцинствата в рамките на българския мултикултурен модел“, защитена в края на 2014 г. в Публичния университет на област Навара, Испания. В научното жури по защитата редом с водещи испански и италиански учени взе участие д-р Ирена Илиева, професор по международно право в ЮФ на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и Института за държавата и правото на БАН.

Книгата има за цел да анализира юридическите особености на етническото, религиозното и езиково многообразие в България, като отделя специално внимание на правния режим на малцинствата и инструментите за закрила на тяхната специфична културна идентичност. Изследвани са широк спектър от области (политически живот, образователна система, социална сфера и др.), в рамките на които въпросът за културните различия придобива проблематичен характер. Проучени са редица актуални проблеми,

като поддържането на етнически и религиозния мир в страната и справянето с бежанския и мигрантския натиск.

Специален акцент в книгата е задълбоченият социологически и исторически анализ на културния плурализъм на българското общество, който се гради на принципите на толерантността, свободата и равнопоставеността. Това прави изданието новаторско и интердисциплинарно по характер.

Да пожелаем сериозен интерес към книгата от мно-

жество читатели, както и да се появи нейна версия на български език!

Визитка. Ангел Христов Колев завършва ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“ през 2008 г. От 2010 г. е редовен докторант, а от 2014 г. – доктор по право

на Публичния университет на област Навара (УПНА). Извършвал е научни изследвания в университети в Бангор (Англия), Рига (Латвия), Болоня (Италия) и Коимбра (Португалия), както и в ЮФ на ПУ по покана на катедра „Международно и сравнително право“. Участник е в няколко научни проекта и групи, изучаващи проблемите на културно-трафика на хора и социалната интеграция на малцинствата, финансирани от УПНА; испанското министерство на образованието, културата и спорта; Европейската комисия.

А. Колев е автор на 2 монографии, 20 статии и 18 научни доклада. От 2015 г. е акредитиран като главен асистент-лектор от Националната агенция за оценяване и акредитация на Кралство Испания (<http://www.aneca.es/eng>).

* Заглавието на книгата в оригинал е „Minorías y pluralismo cultural en Bulgaria“.

➔ **От стр. 8**

бюстовете на Георги Димитров и Владимир Ленин стояха на масата на всяко партийно събрание. Е, и? Това ли искаме да направим с Левски? Не искам да бъда разбран погрешно – паметник трябва да има, но не стотици и хиляди, а доста по-малко, и то паметници с доказана художествена стойност и с избрано от специалисти място, което да говори на хората защо паметникът е там. Днес такива паметници са не повече от 15 – 20. Останалите са ширпотреба, които задоволяват финансовите нужди на изпълнителите им, но не постигат абсолютно никакво въздействие върху подрастващи, млади и стари. Защото най-сетне трябва да се разбере, че Левски не е камък, не е гранит, не е бронз, не е портрет с европейско облекло и ретуширани коси. **ЛЕВСКИ Е ИДЕЯ!** И ако обявяваме тази година за негова година, то трябва да се реализира поне една, поне част от неговите идеи. В противен случай всичко ще намиришава на поредното предателство спря-

Размисли върху инициативата...

мо единствената безспорна личност в българската история. Защото по отношение на визуалното му представяне е направено много. Няма началнически кабинет – от президента до общинския наместник в най-затътената махала, където да не е поставен неговият портрет. Няма училище и учителска стая, университет или министерство, където той да не виси на стената. И какво от това? България си остава най-корумпираната, най-дезорганизираната и най-бедната държава в Европейския съюз, а битовата престъпност може да се сравни единствено с кърджалийското време. И това ни го казва не някой друг, а Брюксел – открито, честно и почтено. Може ли някой да оспори тази постановка?

Какво ще постигнем с преименуването на летище София на летище „Васил Левски“? Ами нищо, ама абсолютно нищо. Само за пореден път ще докажем, че ние предателстваме спрямо Апостола със своите

действия, вместо да вникнем в съдържанието на идеите му. Летището и „България“ да се нарече – пак нищо няма да се промени. Самата България трябва да се промени, ако иска чужденците да ни уважават, а младите хора да не бягат от нея като дявол от тамян. Достатъчно е Министерският съвет – който и да е той, една седмица да постои на Терминал 2, за да види, че заминават хиляди млади хора, а от самолетите слизат само побелели коси и внучета, стискащи с притеснение ръката на баба и дядо. И всички приказки за завръщане на младите са приказки от хиляда и една нощ. Докато държавата върви назад, връщане няма да има. Това ли заслужава Левски – до му сложим името на портата, откъдето изтичат младостта и интелектът на България? Нас не ни интересуват чужденците, които пристигат, а българите, които заминават. Помислете, господа и госпожи инициатори, и ще видите че реализирането на идеята ви

ще има същия резултат, както именуването на един популярен български отбор с името на Апостола.

Ще завърша с една друга епиграма на Радой Ралин, която гласи: „Сит търбух за наука глух“. Аз ще се опитам да я променя, без ни най-малко да се слагам до големия Радой – „Сит търбух е за всичко глух“. Дано инициаторите за годината на Левски ме опровергават, като наложат реализирането поне на една идея, издигната от Апостола на българската свобода. Тогава ще се извиня публично пред тях и пред целия български народ. В противен случай българският народ трябва да търси извинението от някой друг, а пример за това ни дават нашите съседи.

„Днешният век (XIX в. – б.м., И. С.) е век на свободата и равноправието на всички народности“ – заявява Васил Левски. Да се надяваме, че възприемайки нещо от неговите идеи в „Годината на Левски“, ние, българите, ще имаме още по-голямо основание да повторим тези думи за века, в който живеем, а той е XXI. Дано! С Надежда!

Развитие на академичния състав за 2016 година

Академична длъжност

ПРОФЕСОР

Велизар Костадинов Гочев – Биологически факултет
Илия Димитров Денев – Биологически факултет
Илиян Иванов Иванов – Химически факултет
Галина Тенева Яхубян – Биологически факултет
Васил Борисов Делчев – Химически факултет
Пламен Николов Пенчев – Химически факултет
Иво Ангелов Христов – Философско-исторически факултет (ФИФ)
Мария Антонова Шнитер – ФИФ
Христо Димитров Крушков – Факултет по математика и информатика (ФМИ)
Румяна Димитрова Танкова – Педагогически факултет

ДОЦЕНТ

Емил Николов Хаджиколев – ФМИ
Христина Николова Кулина – ФМИ
Емилия Атанасова Андреевко – Биологически факултет
Ася Петрова Виранева – Физически факултет
Таня Петрова Янкова-Лилова – Факултет по икономически и социални науки (ФИСН)
Христо Йорданов Паунов – Юридически факултет
Константин Василев Пехливанов – Юридически факултет
Меглена Иванова Златкова – ФИФ
Димитър Тодоров Кръстев – Филологически факултет
Теофана Николова Гайдарова – Филологически факултет
Силвия Нагулова Младенова – Филиал Смолян
Елисавета Георгиева Марекова – Физически факултет
Станка Иванова Хаджиколева – ФМИ
Николай Маринов Касъкчиев – ФМИ
Христо Ангелов Димитров – Биологически факултет
Гинка Калчева Екснер – Физически факултет
Маргарита Любенова Русева – ФИСН
Даниела Севдалинова Дончева – Юридически факултет
Горан Владимиров Стойковски – ФИСН
Фани Евгениева Бойкова – Филологически факултет

ГЛАВЕН АСИСТЕНТ

Сотир Иванов Сотиров – Физически факултет
Иван Панайотов Бодуров – Физически факултет
Мариана Манолова Николова – Биологически факултет
Стефа Георгиева Стоянова – Биологически факултет
Младен Маринов Найденов – Биологически факултет
Станимир Петров Манолов – Химически факултет
Жана Юлианова Петкова – Химически факултет
Даниела Добрева Пастърмаджиева – ФИСН
Марин Валентинов Братков – ФИСН
Харун Харун Бекир – Филологически факултет
Ваня Георгиева Георгиева – Филологически факултет
Ана Иванова Маринова – Филологически факултет
Иван Атанасов Чолаков – Филологически факултет
Мартин Веселинов Маргаритов – Педагогически факултет
Екатерина Георгиева Чернева – Педагогически факултет
Жана Желязкова Колева – Юридически факултет
Гергана Костадинова Гозанска – Юридически факултет
Димитър Симеонов Топузов – Юридически факултет
Атанас Вълев Иванов – ФМИ
Елица Руменова Стоилова – ФИФ
Адриана Христославова Любенова – ФИФ
Божидар Ангелов Драганов – ФИФ
Антония Георгиева Илиева – Юридически факултет

НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР НА НАУКИТЕ“

Жана Атанасова Янкова – Педагогически факултет
Снежана Георгиева Гочева-Илиева – ФМИ
Пламен Николов Пенчев – Химически факултет
Иван Тодоров Русков – Филологически факултет
Малина Николова Новкиришка-Стоянова – Юридически факултет

НАУЧНА И ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН „ДОКТОР“

Ваня Емилова Лазарова – ФМИ
Жана Желязкова Колева – Юридически факултет
Ваня Ангелова Иванова – ФМИ
Иван Кръстев Иванов – Физически факултет
Нели Тодорова Керанова – ФМИ
Емануил Желязков Димитров – Юридически факултет
Илия Желев Славов – Биологически факултет
Таня Георгиева Георгиева – Филологически факултет
Мария Тонкова Василева – ФМИ
Марин Валентинов Братков – ФИСН
Антония Георгиева Илиева – Юридически факултет
Момчил Стефанов Мавров – Юридически факултет
Славка Лазарова Михайлова – Филологически факултет
Стефан Атанасов Райчев – ФИСН
Галина Георгиева Политова – Педагогически факултет
Маргарита Христова Дочева – Химически факултет
Диана Велкова Стоянова – Физически факултет
Любомир Петров Георгиев – ФМИ
Христо Манчев Манев – ФМИ
Пламена Миткова Желева – Биологически факултет
Зара Георгиева Данаилова-Стойнова – ФМИ
Христо Тошков Христов – ФМИ
Веселин Петров Владев – Физически факултет
Билиана Валериева Гинина – Педагогически факултет
Костадинка Тодорова Тодорова – Биологически факултет
Кирил Вълков Десев – ФИСН
Бистра Петрова Поцова-Николаева – Педагогически факултет
Лилиана Иванова Чобанова – Педагогически факултет
Пеньо Георгиев Георгиев – ФМИ
Мария Иванова Димитрова – Педагогически факултет
Диана Минкова Димитрова – Педагогически факултет
Елеонора Стоянова Лилова – Педагогически факултет
Ваня Фердинандова Кастрева-Монова – Педагогически факултет
Вася Илиева Ликова-Арсенова – Педагогически факултет
Надя Росенова Танева – Педагогически факултет
Ирена Петрова Костова – Химически факултет
Марияна Асенова Карталова – Филологически факултет
Натали Нахи Едер – Педагогически факултет
Мина Георгиева Стойнова – Филологически факултет
Теменужка Николаева Минчева – Химически факултет
Веселина Христова Паскалева – Химически факултет
Добринка Иванова Стоянова – ФИСН
Петя Константинова Хаджийска – Юридически факултет
Венелина Стоева Стоева – Педагогически факултет
Полина Андреева Димитрова – Филологически факултет
Албена Володева Игнатова – Педагогически факултет
Митко Димитров Шошев – Педагогически факултет
Стефан Любомиров Августинков – Педагогически факултет
Петко Назад Миран – ФИСН
Димитрина Георгиева Костадинова-Хамзе – Филологически факултет
Делян Иванов Ангелов – ФИСН
Якуб Микулецки – Филологически факултет
Вида Христова Георгиева – Биологически факултет
Соня Хмаяк Мекенян – Филологически факултет
Теодора Иванова Пашова – Физически факултет
Катерина Иванова Томова – Филологически факултет

Честито на всички колеги, които са направили крачка в своето кариерно развитие!

„Пловдивски университет“

Предприемачеството – Архимедовият лост за просперитета на българската икономика*

Доц. д-р Боян СЛАВЕНКОВ

В съвременното стопанско развитие, базирано на високите технологии, знанието, качеството на човешкия капитал и ефективно управление, централно значение придобива фигурата на предприемача. В нея се интегрират в неразделно единство творческото дръзновение на откривателя, смелостта и инициативността на поемащия риск и доброто стратегическо управление на вещия мениджър. Резултатите от дейността на предприемача, макар и очевидни, много често не могат да бъдат разпознати в момента, но несъмнено стоят в основата на всеобхватните промени, които съпътстват буквално всяка минута от живота на обществото.

Историята изобилства с примери за успешен иновативен бизнес, стартирал като незначително малка частна инициатива, достигнала за кратко време до върховете на световно лидерство в съответната сфера. Често пъти, раждащи се още в университетските аудитории, подобни творчески идеи успяват да донесат ползи за хората чрез внедряването на нови продукти и услуги или чрез експлоатирането на възможности, които съществуват в латентно състояние и са невидими за останалите, но са достъпни единствено за проникателната личност на предприемачите. Именно такива фирми формират гръбнака на съвременната иновативна икономика и акумулират стопанската мощ на развитите държави.

Предприемаческите стратегии и управление на бизнеса обезпечават дълготрайни и устойчиви конкурентни предимства пред останалите участници в пазарната борба и в този смисъл те се явяват неизчерпаем източник за динамизиране и усъвършенстване на икономическите структури и организацията на обществото. Ако на нивото на отделната корпорация ефектите на иновативното предприемачество могат да се открият в повишаване на конкурентоспособността и динамичната им устойчивост, то за националната система на производство ползата се състои във възможността да се ускори икономическият растеж, да се повишава благосъстоянието на населението и качеството на живота. В това собствено се състои и предназначението на всяка една икономика.

Още с възникването си икономическата наука забелязва феномена предприемачество, като първоначално се фокусира върху характеристиката му, свързана с поемането на разнообразните видове рискове от страна на мениджъра, които съпътстват оборота на капитала от процеса на инвестирането до неговото възстановяване в парична форма. По-късно изследователите се фокусират и върху други страни на явлението, каквото са например: търсенето на рационалност в поведението; прехвърлянето на ресурси от сфери с по-ниска ефективност към такива с по-висока; създаването на нови продукти, пазари и начини на организация; функцията на „съзидателно разрушение“ в стопанското развитие. Но изключителна актуалност не само в теорията, но и за управлението на обществените процеси – с особен резонанс за родната действителност – постига идеята за предприемаческото общество, в което двигател на промените и просперитета се явяват не собствениците и политиците, нито учените, а предприемачите. Те са призвани да обезпечават постоянни и устойчиви нововъведения и ефикасно управление на бизнеса и така го превръщат в животоподдържаща дейност не само на икономическите институции, но и на всички останали, а и на цялото общество. Нещо повече, да индуцира икономически и социален прогрес и да променя обществото според изискванията на времето е своеобразна социална отговорност на иновативното предприема-

Доц. д-р Боян СЛАВЕНКОВ

чество, която то съзнателно поема, развива и утвърждава.

Както е видно, теорията, а и богатата практика на напредналите икономики предоставят богат арсенал от идеи и модели за управленски решения, чието прилагане би могло да създаде необходимата инфраструктура за развитие на българското предприемачество. Но трябва да се направи уговорката, че това е възможно само ако приемем максимата, която ние, икономистите, много често използваме: „при равни други условия“. Да, но не друг, а самият Дж. С. Мил казва, че останалите условия никога не са равни, и това правило с голяма сила се отнася за нас. Трябва много добре да осъзнаваме, че е невъзможно чуждият опит да бъде механично имплантиран в българската среда, главната причина за което са различните институционални, социално-исторически и психологически фактори, упражняващи влияние върху иновативния бизнес. Към тях трябва да добавим ниското ниво на базисните условия за неговото развитие – научните изследвания, образованието, капацитета на администрацията да ръководи съответните политики, инвестиционната среда, слабия интерес на бизнеса да инвестира в разработки и изследвания и други разпространени дефицити. Необходимо е също така да правим разлика между усвояване на средствата по европейските програми, имащи отношение към разглеждания проблем, към които е насочена огромната енергия на управляващите, и реалните български въпроси, на които трябва да намерим отговорите,

за да получим правото да се сравняваме с успешните страни. Прохождането и пазарно-технологичното укрепване на иновативното предприемачество е много по-комплексен и сложен проблем, който не може да се разреши само с изсипването на пари в някой сектор, както сега една голяма партия обещава предизборно да бъдат инвестирани стотици милиони в индустрията, за „да я съживят и развият“. То също така е специфична психология и духовна нагласа към новаторство, която се отглежда от обществото и се оценява по достойнство, и не може да бъде изкуствено внедрявана от „горе“, по нареждане на поредното правителство.

Не е необходимо и повтарянето на мантрите в стратегиите на Брюксел за „интелигентната специализация“ и „новата индустриална революция“, защото ние още не сме решили на задоволително ниво изходните задачи на формирането на човешкия капитал и управлението. Като синтез на творчество, свобода на въображението и на действието, основано на високотехнологични решения и значими изследователски разработки, стимулирането на иновативния бизнес е многопластов, всеобхватен и труден процес за разлика от кампанийно-финансовия аспект на третирането му от страна на истаблишмънта. Той изисква висока компетентност, постоянни и продължителни усилия на много правителства, които ще гастролират на политическата сцена в близките десетилетия.

И едва тогава, когато българското предприемаческо съсловие намери адекватното си място в икономическите и в социално-политическите структури на обществото, ще започнем да се отделяме от европейското дъно.

Лостът на Архимед трябва да открие своята опорна точка, защото сега е буренясал в гниещата почва на приятелско-обръчните фирми на финансовата олигархия, живеещи от държавната софра, чужди на мисията на икономиката на познанието и на съзидателния бизнес.

* Текстът представлява встъпително слово на доц. д-р Боян Славенков при откриването на проведената през месец декември 2016 година в Пловдивския университет кръгла маса, посветена на актуални проблеми на предприемачеството.

Олимпиадата по морфология препотвърди престижа си

На 14 януари 2017 г. в знаковата за филолозите 10. аудитория бе открита Девеннадесетата олимпиада по морфология на съвременния български език. В нея се включиха третокурсници от специалностите *Българска филология* и *Български език и чужд език*. Събитието протече в творческа атмосфера – с добавка от лингвистичен чай и стимулиращи напътствия към олимпийците.

Своеобразието на този форум произтича от идеята за по-различна среща на студентите с граматиката. Дистанцирайки се от „патентованите“ изпитни конспекти, той предлага на участниците палитра от интересни задачи, сред които се откроява нестандартната лингвистична кръстословица.

ците и вярна ориентация, от една страна, и от друга, намерен „модел“ на олимпийския формат. С тази подробност, че този модел е вариативен и ако типът на задачите сигнализира в общи линии константност, то акцентите често се сменят и необходимостта да владееш материала систематично, е първото задължително условие по пътя към олимпийския връх. Нужна е и голяма съсредоточеност, за да се избегнат някои „капани“, например рискът да бъде сгрешен видът на членната морфема в изречение от типа *Студента, който ни даде новите книги, го видяхме в аудиторията*. Защото кратката местоименна форма „го“ тактически се е скрила зад запетаята, затваряща подчиненото опре-

Лауреатите за олимпиадата

ДИАНА МЪРКОВА

(носител на първа награда):

**НЕЗАБРАВИМО
ЕЗИКОВО ПРИКЛЮЧЕНИЕ!**

Усещането от олимпиадата е откривателско, подобно на околосветско пътешествие. С единствената разлика, че тук пътешествието не е околоезиково, а пътуваш навътре, към самата сърцевина на езика, и обратно.

Много от задачите са толкова увлекателни, че изненадващо се откриваш в неподозирана за самия себе си светлина. На задачата за образуване на производни думи се чувствах като хирург, който оперира думите и внимава да не наруши със скалпела лексикалната им основа, а на морфологичния разбор – като психолог, който се съветва с тях, търси причините защо са „болни“ от умозаключителност или резултативност, и спрямо симптомите им предписва като рецепта техните морфологични характеристики. На морфемния анализ пък бях археолог, на когото се налага да разрови и почисти с фина четка няколко исторически пласта, докато открие как са се отразили последиците от действалите някога процеси върху съвременния облик на думите с непрозрачен корен. Може би неслучайно обикнах морфологията тъкмо след морфемна анализ на думата „обич“, която по неописуемо магичен за мен начин се оказва сродна с „навик“.

Олимпиадата ми напомня на причастие, въпреки спорния му статут като част на речта. Винаги съм си представяла причастията като симпатично дете от смесен брак, което е наследило от майка си глаголна основа, а от баща си – именна форма. Подобна хибридна същност има и олимпиадата, която умело мимикрира формата на тест, но в основата си е едно незабравимо езиково приключение. Изключително съм благодарна на всички, които ме придружиха на тази екскурзия, най-вече за подкрепата на сърцатите си преподаватели – доц. Чакъррова, доц. Куцаров и проф. Куцаров, които ми подариха „билета“ за нея.

КОНСТАНТИН ОБРЕТЕНОВ

(носител на втора награда):

МОРФОЛОГИЯТА Е МУЗИКА!

Задачите на олимпиадата провокираха, бяха тест за мислене. Ключова се оказа способността за скоростно „превключване“ между крайно различни типове задачи, а творческият елемент беше основен в немалка част от тях. Може би единствена подобна инициатива в университета, олимпиадата разчупва от години класическия изпитен модел, който изисква по-скоро памет, отколкото дух и интелект. Най-голямо удовлетворение ми донесе решаването на кръстословицата. Искрено се зарадвах, когато в един момент я видях сякаш попълнила се от само себе си.

Състезанието далеч не е само морфология. Все пак езикът никога не може да бъде изучаван изолирано – само в един аспект, от гледната точка на едно структурно равнище. Морфологията е математика. Нейните числа – морфемите, са обаче и носители на различни смисли. Затова и не всеки сбор е възможен, не можем просто произволно да комбинираме. Не, морфологията съвсем не е само математика – най-голяма грешка би било да загърбим съдържанието, плъзгайки се повърхностно върху формата. Морфологията е музика. Ще се залутаме, ако не следваме законите на хармонията – граматиката. А и няма например енахармоничните интервали (такива, които се изписват по различен начин, а звучат еднакво) не са всъщност едни музикални морфи?

Благодаря от сърце на своите преподаватели – доц. Чакъррова и доц. Куцаров, за топлото отношение, отдадеността и получените знания. На доц. Чакъррова отново – за думите, които ми каза, когато три дни преди олимпиадата ѝ споделих решението си да не се явявам, и чрез които в миг го преобърна.

Наградените участници в олимпиадата заедно с доц. Красимира Чакъррова

Титлата *Морфолог на годината* за 2017-а бе спечелена от Диана Мъркова (*Българска филология*). Тя получи купата от миналогодишния носител Полина Рекина (*Български език и испански език*) по време на заключителната церемония по награждаването.

Подгласници на лауреата са Константин Обретенков (*Български език и италиански език*) и Васил Стаменов (*Българска филология*); Величка Караджова (*Български език и испански език*) е носител на третата награда, а Илияна Василева (*Български език и италиански език*), Ружа Чуцури (*Български език и новогръцки език*) и Любов Куртева (*Българска филология*) – на поощрителни награди.

Олимпиадата е балансирано състезание, даващо възможност за творческа изява на студентите чрез демонстриране на собствен подход към решаването на задачите. Редица са случаите, в които допълнителната информация, написана по въпроса, носи бонуси. А това е гаранция поне за едно – добра подготовка на участни-

делително изречение.

Ако си позволим една лингвистична аналогия, можем да допълним, че противоположно на формалния клас, който има морфемна израз, но не и семантика, олимпиадата се оказва многокатегориална, с преобладаващи граматични и между тях – лексикално-граматични категории. Тази метафора отразява обективно блясъка на един филологически проект, моделиран от доц. д-р Красимира Чакъррова, приет от колегите ѝ морфолози – доц. д-р Константин Куцаров и гл. ас. Мария Павлова, получил адмирациите на много поколения студенти във Филологическия факултет, и съорганизаторската подкрепа на Лингвистичния клуб в ПУ – традиционен спонсор на наградния фонд. През настоящия академичен сезон студентите и докторантите от клуба празнуват петнадесетгодишнината му, като стартът на честванията беше даден през декември със семинар на тема „Езикът – хилядолетната загадка на човечеството“.

„Пловдивски университет“

Нови украшения за „новогодишната елха“ на химиците

Проф. д.ф.н. Никола БАЛАБАНОВ

В края на 2015 година Международният съюз за чиста и приложна химия (ИЮПАК) утвърди названията на химическите елементи с поредни номера 114 и 116. Приоритетът в откриването на тези елементи принадлежи на Обединения институт за ядрени изследвания (ОИЯИ) в Дубна (Русия) и Ливърморската национална лаборатория (САЩ). Названията на елементите са признание за този приоритет:

$Z = 114$, **Фльоровий** (Fl) е наречен в чест на Лабораторията за ядрени реакции „Г. Н. Фльоров“ и на нейния основател, изтъкнатия учен физик Г. Н. Фльоров;

$Z = 116$, **Ливърморий** (Lv), наречен в чест на Лабораторията и нейното местоположение в гр. Ливърмор (щата Калифорния, САЩ).

За тези открития и признавания нашият вестник съобщи подробности в първия брой за 2016 г.

Както се казва в подобни случаи, още неизсъхнало маслото върху Периодичната таблица, вече се налага вписването на нови символи в същата област на свръхтежките елементи. Това е областта, наречена „Остров на стабилността“ заради сравнително големите времена на живот на техните атомни ядра, които определят и свойствата на самите атоми.

Откриването на елементи в тази област има фундаментално значение не само за химията (за проверки на периодичността в свойствата на елементите), но и за ядрената физика (изследване на ядрената структура), както и за изясняването на един от ключовите въпроси на съвременната наука – процесите на нуклеосинтеза във Вселената. Ще повтори мисълта на Г. Н. Фльоров, че, откриването на Острова на стабилността ще бъде за ядрената физика

така важно, както навремето е било откриването на Америка от Колумб“.

Признат лидер в тези открития е академик Юрий Цолакович Оганесян, най-добрият ученик на Г. Н. Фльоров. Неговият екипаж пръв стъпи на лелеяния „Остров на стабилността“. Ю. Ц. Оганесян е роден през 1933 г. и веднага след завършване на Московския инженерно-физически институт (1956 г.) постъпва в новосъздадения Обединен институт за ядрени изследвания. Той беше повече от 10 години директор на ЛЯР в ОИЯИ, а след пенсионирането си през 1997 г. продължава да работи като научен ръководител на Лабораторията (вече почти 20 години). Приятно ми е да добавя, че подобно на своя учител, Ю. Ц. Оганесян е гостувал два пъти в Пловдивския университет и е участвал в наши научни прояви.

И така, през месец ноември 2016 г. ИЮПАК е взел окончателно решение за наименованията на елементите с пореден

От дясно наляво: акад. Георгий Фльоров, проф. Юрий Оганесян и проф. Константин Петржак. Снимката е от 1988 г.

номер 115 и 118 (по предложение на участниците в колаборацията):

Елемент 115 (открит през 2003 г.): **Московий**, в чест на гр. Москва и Московска област, където е разположен ОИЯИ.

Елемент 118 (открит през 2007 г.): **Оганесон**, в чест на акад. Ю. Ц. Оганесян, за изключителния му пионерски принос в откриването на свръхтежките елементи.

Ю. Ц. Оганесян е вторият човек в света, на когото приживе кръщават химически елемент. В Дубна спонтанно се появява шеговито прозвище за него: „Човекът от таблицата на Менделеев“. Радостта на дубненци е изразена и в дружески шарж:

Въпрос: „Кой може да напише пощенския си адрес с помощта на химическите елементи?“

Отговор: „Юрий Оганесян, научен ръководител на ЛЯР“.

Ето адреса: Ru, Mc, Db, Fl, Og. Разшифровка: Русия, Московска област, град Дубна, улица „Фльоров“, за Ю. Оганесян.

Мое писмо до Дубна, публикувано в местния вестник на

31.10.2003 г., завършваше така: „Благодарение на сътрудничеството с ОИЯИ аз и моите колеги от Пловдивския университет изследвахме ядрата на почти половината от елементите на таблицата на Менделеев. Затова, когато погледна към 105-ата клетка на таблицата – „Дубний“, виждам и своето минало, вградено там, и изпитвам чувство на гордост, че съм бил гражданин на Наукоград Дубна“.

Тези радостни чувства сега се удвояват, защото в Таблицата на елементите вече са нанесени имената на двама знаменити учени от ОИЯИ, с които сме се познавали и общували, на които нееднократно сме гостували и те са били наши скъпи гости.

И колко е хубаво, че за пореден път науката показва, че стои над политиката. Във времена, когато Западът увеличава санкциите си спрямо Русия, международната научна общност кръщава новооткрити химични елементи на руски градове и личности. Това е пример за духовното превъзходство на учените над политическите лидери.

➔ От стр. 12

ВИЛИ КАРАДЖОВА

(носител на трета награда):

ЧУДЕСЕН ЖЕСТ КЪМ ВСЕКИ, ОБИЧАЩ ЕЗИКА

Участието в олимпиадата е едно забавно приключение, разрешаване на загадка, състезание, чиито резултат е не просто обявяване на победител, а излъчване на любов – тази към думите. В нея всички участници са приятели, които уважават това, на което другият е способен.

Освен това е чудесен жест към всеки, обичащ езика. Нетрадиционният начин за изпитване на студентите се превръща в експеримент, чиито резултати никога не биха били разочарователни – участниците имат шанса да видят какво са научили, какво са пропуснали, кое е най-голямото предизвикателство за тях, коя е тяхната езиковедска страст.

Олимпиадата е глаголт „наслаждавам се“ – удоволствието от (о)познаването на езика вълнува, а човекът, на когото дължа това вълнение, е доц. Чакърова. Искрено благодаря за възможността, която тя продължава да предоставя на своите студенти!

БЕЛЕЖКА КЪМ СТАТИЯТА ЗА НОВИТЕ ЕЛЕМЕНТИ

На 3 януари т.г. по инициатива на декана на Физическия факултет доц. д-р Желязка Райкова изнесох лекция пред студенти от факултета, свързана с новите елементи. На следващия ден колега Агоян Сренц е изпратил поздравление до Ю. Оганесян за Нова година и го уведоми за моята лекция пред студентите. На 7 януари проф. Оганесян е изпратил поздравления до доц. А. Сренц със следното съдържание: „Много благодаря за поздравленията и топлиите пожелания! Винаги с приятно чувство и любов си спомням за пребиваванията си в Пловдив и много се радвам на вашите успехи. Желая на вас и близките ви щастлива Нова година, светли и радостни дни.“

Предай много поздрави и най-добри пожелания на Никола Балабанов.

Ваш Юрий Оганесян“

БЪДЕЩЕТО

Компютрите могат да мислят

Доц. д-р Александър МАРИНОВ

В края на 2016 година прочетох в интернет (в български сайт) едно интересно за мен съобщение и преди да съм го загубил в бурния поток на мрежата, го записах на диска на лаптопа – да ми е под ръка. Ако информацията в него не е измислица, това е истинска сензация!

В света на абривиатурите у нас се утвърди окончателно шедьовърът ОПГ. За да не гадаете – Организирана Престъпна Група.

Глобалната мрежа е цивилизацията на компютрите, с която ежедневно, почти непрекъснато взаимодейства човешката цивилизация. Първата е поглупава от втората (засега), но ние от втората признаваме, че членовете на другата са поне в две направления по-добри от нас: много по-бързо обработват информацията (брой операции за единица време) и почти никога не грешат.

Намерих първоизточника на съобщението и се оказа, че информацията в него не е измислена. За пръв път е установено, че компютри в мрежа (ОПГ от нов тип) *заговорничат* в буквалния смисъл на думата – те си „говорят“ един с друг на език, създаден от тях самите, и сами търсят (и намират!) решението на задача, за която не са били обучавани! А това е един от признаците на Изкуствения Интелект (ИИ)!

Какво конкретно се е случило според съобщението в интернет?

Изкуственият интелект на Google Translate може да превежда между езици, за които той не е обучаван да го прави, създавайки за целта свой собствен технически език, съобщават от Tech Desk. В „Гугъл“ нарекоха това Zero-Shot Translation и той (преводът) е възможен на Гугъл Невронна Машинна Превеждаща система (GNMT). Да направиш компютъра интелигентен, означава по специфичен начин да го научиш да решава конкретна задача. Чрез Zero-Shot Translation системата на „Гугъл“ GNMT по същество може да решава задачи, за които не е обучавана. Сега вече Google Translate увеличи възможностите си от поддържане на няколко езика до 103 езика, превеждайки повече от 140 милиарда думи на ден. Например системата е била обучена да превежда между японски и английски и между корейски и английски. С новата мултиези-

кова система е станало възможно да се трансферира „знанието за превод“ от една двойка езици към други двойки. Като резултат системата превежда от японски на корейски, без да е била обучена за това. Ключът за решението на задачата е „трансферът“ на знанието, който в „Гугъл“ наричат „zero-shot“ превод. Изследователите там казват, че изглежда, мрежата създава свой собствен език, за да извърши тези преводи. „...Това означава, че мрежата генерира по-скоро нещо като семантика на изречението вместо просто да запомня преводите дума към дума. Ние интерпретираме това като знак за съществуването на интерлингва в мрежата“, заключават учените в компанията.

В съобщението, за което споменах в началото, се говори за „бунта на машините“, но аз мисля, че това може да е „заговор на компютрите“ срещу другата цивилизация – човешката. Компютрите вече „мислят“ и самостоятелно решават какво да правят, а ние може и да не научим какво са решили. Ако заговорниците са с добри намерения, то, надявам се, ще можем да се договорим, но ако са със зла умисъл, тогава става опасно (казвам го шеговито, но не на шега)! Засега нещата са под наш контрол – човешкият интелект е много по-силен от компютърния и ние съвсем лесно ще се справим с евентуална опасност. Но... само засега! Какво може да се случи след само няколко десетки години (според прогно-

Трудно е да правиш предсказания, особено за бъдещето.

Неизвестен автор (1948 г.)

зите – към 2030 г. или най-късно към 2050 г.)?

Изчислителната производителност на човешкия мозък се оценява на около 20 000 000 милиарда (2.1016) операции в секунда. Прогнозите на Реймънд „Рей“ Кърцайл, известен американски изобретател и футуролог, са, че персоналният компютър за 1000 \$ ще има такава производителност към 2020 г., а към 2050 г. същият компютър ще бъде равен на 1 милиард човешки мозъка. Това може да се случи и някоя и друга година по-късно, но във всички случаи 21-вият век няма да изпита дефицит на изчислителни ресурси. Когато достигнем до 2050 г., основната част на нашето мислене, което, според Кърцайл все още се явява синоним на човешката цивилизация, ще има небиологичен характер.

(Важно уточнение. Всички срокове и години тук са прогнозираны през 2003 г. Тогава е издадена книгата *Taking the Red Pill*, от която са взети данните; заглавието на книгата фиксира известна сцена от филма *Матрица* – *The Matrix* (1999). Днес, през 2016 г., прогнозните срокове може да изглеждат различно – прогнозистката е трудно занимание – вж. мотото в началото.)

Паралелно с усъвършенстването на компютрите и създаването на все по-мощни компютърни мрежи с намерението да достигнем възможностите на човешкия мозък, върви и процесът на създаване на негов модел, т.е. създаване на изкуствен мозък – изкуствена мрежа от неврони, свързани помежду си със синапси. Неотдавна беше съобщено за значителен напредък в това отношение.

Мозъкът е изключително сложно биологично компютърно устройство, с което дори най-бързите суперкомпютри в света не могат да се съревновават. Това обаче вече не е съвсем вярно. Изследователи от *Okinawa Institute of Technology Graduate University* в

Япония и от *Forschungszentrum Jülich* в Германия направиха симулация на една секунда от дейността на човешки мозък с много, много мощен компютър. Те използваха четвъртия най-бърз суперкомпютър в света – компютъра K на изследователския институт *Riken* в Кобе, Япония. На основата на моделиращата програмна структура *NEST* групата изследователи успя да създаде изкуствена невронна мрежа от 1.73 милиарда нервни клетки, свързани чрез 10.4 хиляди милиарда синапси. Макар и впечатляващо, това е само част от невроните, които всеки човешки мозък съдържа. Учените твърдят, че ние имаме 80 – 100 милиарда нервни клетки.

Като знаем това, не е за учудване, че изследователите не бяха в състояние да моделират мозъчната активност в реално време. Необходими бяха 40 минути комбинирани усилия на 82 944 процесора в компютъра K да дадат само една секунда работа на биологичния мозък. Изпълнението на симулацията използва 1 петабайт (= 1015 байта = 1 000 000 гигабайта) памет, като всеки синапс е бил моделиран отделно. Науката най-после описа достатъчно сложна система за моделиране на мозъка.

Да, засега се използват планини от компютърни ресурси за това, но трябва да се има предвид за сравнение, че да играят на шах, да изготвят 3D графики, могат само най-бързите компютри на Земята, но не и другите. Но ще дойде ден, когато и обикновеният домашен компютър ще прави същото.

Вероятно всичко, от което се нуждаем за създаването на изкуствен интелект, е моделиране на мозък поне толкова сложен, колкото е нашият. Това повдига въпроса: ако построим мозък, ще има ли той съзнание? И във връзка с това, какво ще се случи, ако построим модел на мозък, по-сложен от човешкия? Това може и да е нещо, което не искаме да знаем!...

Българската премиера на една от най-известните научнопопулярни книги на Айзък Азимов

В Пловдивския университет бе първата премиера на първото издание на български език на „Пътеводител в Библията“ от Айзък Азимов. Събитието се състоя на 18 януари 2017 г. в 6. аудитория, а книгата беше представена от издателя Дамян Яков и преподавателя във Философско-историческия факултет проф. д.н.к. Мария Шнигер – специалист в областта на медиевистиката, филологията, антропологията и религиите.

„Пътеводител в Библията“ е написана през 1968 г., като авторът тълкува събития и личности от Светото писание, пречупвайки ги през призмата на реални факти, доказани от съвременната наука. Той ги ситиуира във времето и пространството, опирайки се на различни преводи на Библията, енциклопедии, речници, исторически и географски трудове. Въпреки че самият А. Азимов се определя като атеист, той не подлага на съмнение текстовете в Светото писание, а ги приема за исторически достоверни. В книгата са включени и множество карти, които показват местонахождението на племената и народите, обитавали териториите, за които се споменава в Библията, градове и дори такива места, които обикновено са мислими като чиста митология – например Райската градина. Текстът на Азимов включва тълкувания на Стария и Новия завет, но в българското издание засега е отпечатана само частта за Стария завет, тъй като би се получило изключително обемно издание. Частта за Новия завет ще излезе също в отделен том. Трябва да се отбележи, че тук са разгледани 39 книги на Библията, според юдейския канон и протестантската Библия, като се започне от *Битие* и се завърши с *Малахия*. Според православния канон библейските книги са петдесет.

Айзък Азимов е известен на широката публика предимно като писател фантаст, но той е и учен, един от енциклопедистите на XX век. Роден е на 2 януари 1920 г. в Русия (Петровици, Смоленска област), а рожденото му име е Исак Озимов. През 1923 г. семейството му емигрира в САЩ и се заселва в Ню Йорк.

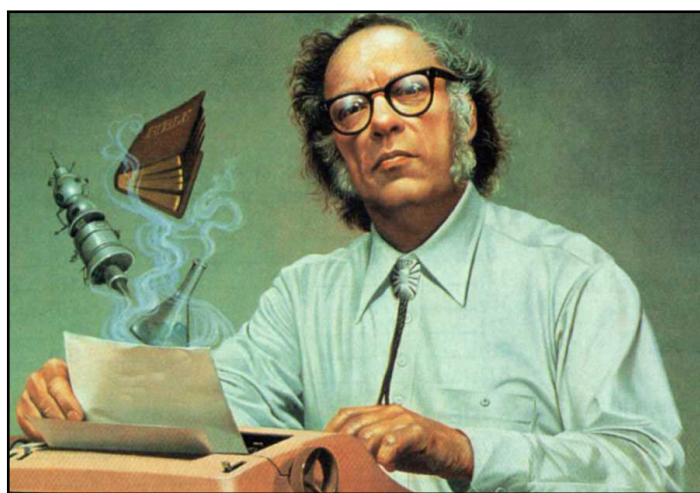
Още от детските си години демонстрира своите изключителни способности: петгодишен тръгва на училище, прескачайки през класовете и завършва на 15 години. Постъпва в колеж, който обаче е затворен, след което учи в Колумбийския университет в Ню Йорк, където през 1939 г. получава бакалавърска степен, а през 1941 г. се дипломира като магистър по химия. Три години работи като

химик във военноморската корабостроителница във Филаделфия, после служи в армията. След като напуска армията, записва аспирантура и през 1948 г. получава докторска степен по химия. През 1949 г. става преподавател в Медицинския факултет на Бостънския университет, през 1979 г. е избран за професор.

Айзък Азимов е автор на научни трудове в областта на химията и на много научнопопулярни книги с разнообразна тематика, в които представя на достъпен език проблеми на химията, физиката, биологията, астрономията, историята, религията, литературата и др. Той е най-известният популяризатор на науката.

За него в пълна степен важат определенията работохолик и домашар – работи от ранна утрин до късна вечер, изключително рядко напуска дома си, разположен на 33-тия етаж в близост до Сентръл парк в Ню Йорк. Звучи парадоксално, че героите в неговите книги постоянно се отправят на космически пътешествия, а самият писател се е страхувал от височини. Със самолет е летял само веднъж,

когато е бил в армията, и то под заплахата с военен съд. Поради тази причина не пътувал зад граница или из Америка. И още един парадокс – съпругата му направила на терасата малка цветна градина, но той никога не я посетил. Рядко е излизал и от дома си, а най-любимото му занимание било писането.

Световна слава добива благодарение на научнофантастичните си произведения – името му се нарежда сред най-великите писатели фантасти от втората половина на XX век. Според някои източници той е автор на 467 книги, а желанието му да прехвърли цифрата 500 не се сбъдва. С известна тъга признава: „Книгата за рекорди „Гинес“ потвърждава, че английският писател Джон Криси е публикувал повече от 500 книги (в действителност те са 564), но справедливостта изисква да кажем, че никой не е написал такъв брой книги на толкова различни теми, както аз“. Ето как се движи писателската му активност: през 50-те години – 32 книги, през 60-те – 70, през 70-те – 109, през 80-те – повече от 200 книги.

Разбира се, тук не е важно само количеството – той наистина е много популярен и четен автор – достатъчно е неговото име на корицата и читателският интерес е гарантиран. Сред най-известните заглавия в областта на научната фантастика са: „Аз, роботът“, „Стоманените пещери“, „Голото слънце“, „Краят на вечността“, „Самите богове“, „Немезида“, „Космически скитник“, „Океаните на Венера“, „Пирати от астероидите“,

„Дете на времето“, „Падането на нощта“, „Позитронният човек“, поредиците за Фондацията, за роботите, „Азазел“, стотици разкази и новели...

Автор е на учебник по биохимия, на четиритомна история на Северна Америка, „Химия на живота“, „Гравитационната гибел на Вселената“, „Светът на въглерода“, „Светът на азота“, „Живот и енергия“, „Пътеводител по науката за интелигентния човек“, спомената по-горе „Пътеводител в Библията“ и много други. Научните и научнопопулярните издания, върху чиито корици стои името на Айзък Азимов, съставляват половината от неговото творчество.

Той формулира в своите книги трите закона на роботиката: 1. Роботът не може да причини вреда на човек или с бездействието си да допусне на човека да бъде причинена вреда. 2. Роботът е длъжен да се подчинява на човека, ако това не противоречи на Първия закон. 3. Роботът е длъжен да се грижи за собствената си безопасност, ако това не противоречи на Първия и Втория закон. Създава редица неологизми (например „позитронен“, „психоистория“), които навлизат в научния език.

През 1983 г. претърпява операция на сърцето, при която е заразен със СПИН чрез кръвопреливане. В следствие на това умира на 6 април 1992 г. от сърдечна и бъбречна недостатъчност.

„Пловдивски университет“

ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА ПЛОВДИВ

Доц. д-р Тодор РАДЕВ

На всеки 16 януари пловдивската патриотична памет отбелязва освободението на орисания с изключителна древност български град от петвековния османски ярем. Утвърдилата се традиция има подходящо за Пловдив средоточие – паметника на безстрашния руски офицер Александър Петрович Бурого. Невероятната смелост и съзнанието за велика освободителна мисия възкачват преди 139 години командвания от капитан Бурого малоброен драгунски отряд на крилете на една удивителна военна победа. В нощта на 3 срещу 4 (по нов стил на 15 срещу 16) януари 1878 г. шеметната атака на руските драгуни предизвиква паническо отстъпление на дислоцираните в Пловдив подразделения от армията на Сюлейман паша.

Чрез този безпрецедентен за цялата Освободителна война успешен шурм нашият град избягва злощастната съдба на Стара Загора, Карлово, Сопот, Калофер, Казанлък и множество подбалкански селища, където през лятото на 1877 г. жестоко избитите от същата турска армия българи в количествено отношение доближават жертвите на ислямския фанатизъм при Априлското въстание. Акцията на капитан Бурого спасява Пловдив и от планираните от оттеглящите се османски властови структури опожаряване и разграбване на християнските квартали. При това положение през деня на 4/16 януари 1878 г. влизането на авангардните части на руския Западен отряд начело с генерал Йосиф Гурко в най-важния вътрешен градски център на нашето Възраждане се превръща в триумфален марш, ознаменуван с благодарствените овации на многохилядното българско множество. Впоследствие пловдивският подвиг на ненавършилия 25 години Александър Бурого е подобаващо оценен от руското върховно командване и той получава офицерско повишение от капитан в полковник, допълнено с Георгиевски кръст за храброст.

Освобождаването на Пловдив е важен момент от заключителния етап на Руско-турската

та война (1877 – 1878), започнал след превземането на Плевен (28 ноември/10 декември 1877 г.) и приключил с подписването на Санстефанския договор на 19 февруари/3 март 1878 г. В известен смисъл избавлението на пловдивчани е резултат от факта, че руският император Александър II отхвърля предложеното от Високата порта примирие непосредствено след края на Плевенската епопея. По това време планът на турския Генерален щаб предвижда укрепване на отбраната по Стара планина и евентуален мирен договор, с който свободна България да се ограничи само в пределите на Мизия. Всъщност тази идея се доближава до известния план на руския канцлер Александър Горчаков за „малка“ руско-турска война само в пространството между Дунав и Балкана. Отбранителните възможности на Османската империя са сломени в резултат на решението на руското командване за рисковано зимно преминаване на Стара планина. През декември 1877 г. през прохода Арабаконак се придвижват войските под командването на генерал Гурко, през Троянския проход – войските, командвани от генерал Карцов, а през Шипченския проход – войските начело с генерал Радеcki заедно с Българското опълчение. На 23 декември 1877 г. ген. Гурко освобождава София, а на 27 – 28 декември ген. Радеcki и ген. Карцов разбиват армията на Вейсел паша в боевете при Шипка – Шейново. На 2 януари 1878 г. руските войски влизат в Пазарджик, на 4 януари 1878 г. – в Пловдив, а на 14 януари

1878 г. – в Одрин. На 19/31 януари в Одрин е подписано примирие между Русия и Османската империя. Документирано като „Предварителни основи на мира“, Одринското примирие трасира пътя към Санстефанския предварителен мирен договор. Освен благоприятните за българската национална кауза териториални решения, този символ за нашия иредентизъм договор оформя гледището, че Пловдив е естественият политически център на Санстефанска България. Израз на това доминиращо становище е установяването на императорския комисар княз Александър Дондуков в нашия град, откъдето той ръководи т. нар. Временно руско управление в освободените български земи от май до септември 1878 г.

Отбелязвайки паметните за новата история на Пловдив събития в навечерието на българския национален празник, патриотичното ни съзнание е призовано да бъде контрапункт на русофило-русофобския синдром, кроещ постмодерно „прокрустово ложе“ за Отечеството. Академичната историография отдавна е доказала, че без идеите и действията на нашия възрожденски освободителен национализъм, предизвикал саможертвената Априлска голгота, Освободителната руско-турска война от 1877 – 1878 г. би била политически мираж. Затова крайното русофилство, принизяващо ролята на българския национален фактор, сякаш стъпва пренебрежително върху мощите на нашите възрожденски мъченици. Най-злокобни кръсци срещу историческите

реалности обаче са бесовете на съвременните родни русофоби, натрапващи преднамерената теза, че чрез възстановяването на българската държава Руската империя преследва само собствените си егоистични цели. Безпристрастната историческа наука изтъква упоритите опити на руската дипломация да избегне рискованата война срещу Османската империя, отчитайки недостатъчната готовност на Русия за окончателно разрешаване на Източния въпрос. Съдбовният фактор, подтикнал император Александър II да пристъпи към военна намеса на Балканите, е мощната пробългарска кампания на славянските комитети в Русия. Пропагандата на славянофилите създава невероятна обществена еуфория с идеята, че за великата славянска империя е настъпил моментът за „Свещена война“ в защита на славянството и православието. В този смисъл Освободителната война е и съдбовен дълг на „Третия Рим“ към потомците на неговите средновековни цивилизатори. Затова е недостойно да допускаме истерична гавра с подвига на офицерите, подофицерите и войниците от руската армия, оставили костите си в българското землище за завръщането му в политическите граници на европейската християнска цивилизация. В този смисъл е редно да се напомни, че и самият пловдивски герой Александър Бурого скоропостижно преминава във Вечността едва на 30 години поради заболяване от туберкулоза – друга негова „награда“ от Освободителната война.

Безразличието към прокобното русофило-русофобско разделение на българската нация би превърнало традиционната празнична демонстрация пред паметника на капитан Бурого и самия Трети март в триумф на лицемерието. Честването на 16 януари, деня на Освободението на Пловдив от петвековните османски окови, трябва да бъде както израз на достолепа българска благодарност към руската освободителна мисия през 1877 – 1878 г., така и пловдивски символ на спасителното за нашата древна нация българофилство.

Проф. Стойна Пороманска бе удостоена в Гърция с наградата „Ригас Велестинлис“

Мария ВЪЛКОВА

Гръцкото сдружение на преводачите на художествена литература за пореден път връчи тържествено своите награди на чуждестранни и гръцки преводачи, отличили се с работата си през изминалата календарна година. Церемонията се състоя на 12 декември 2016 г. в Атина, в препълнена зала в сградата на фондация „Александър Онасис“, където присъстваха известни личности, учени и почитатели на литературата.

В продължение на 30 години Гръцкото сдружение на преводачите развива дейност под егидата на фондация „Онасис“. Председател на съюза е Василис Вицаксис, философ и преводач, а главен секретар е г-н Костас Асимакопулос, драматург, преводач и режисьор,

Проф. Стойна Пороманска с колеги след награждаването

който държа вълнуваща реч за дългогодишното дело и за каузата на сдружението.

Връчени бяха награди на гръцки преводачи и на техни чуждестранни колеги за преводи на литературни произведения от гръцки на други езици. Проф. Пороманска бе удостоена с наградата „Ригас

Велестинлис“, на името на гръцкия възрожденец, радетел за балканско разбирателство, в категорията за най-добър превод на произведения от балканската литература. Тя получи специални поздравления за дългогодишния ѝ принос в популяризирането на гръцката литература, език и култура

в чужбина. Проф. Пороманска благодари сърдечно на всички присъстващи и поясни, че преподаването на чужд език, в случая на гръцки, и преводът на произведения на съвременни гръцки автори имат за цел взаимното опознаване и ползотворното сътрудничество на двата съседни народа и особено на младите хора. Тя завърши, припомняйки мисълта на автора Т. Атанасиадис от книгата „Светата младост“, преведена на български от нея и нейни студенти: „Младостта е божествена и божествеността е младост“.

Събитието приключи с прием за наградените и гостите, които се посветиха на вълнуващи разговори за литература в празничната атмосфера.

Гръцки студент разчупи новогодишната пита на Сектор „Новогръцки език“

С настъпването на Новата година неоелинистите в Пловдивския университет тръпнат в очакване да разчупят по гръцка традиция своята новогодишна пита, наречена „Василопита“. Събитието се проведе на 11.01.2017 г., и този път при любезните домакини от бистро „f10“. Сред уважилите тържеството бяха: г-жа Милка Янкова, директор на Университетската библиотека, и екипът ѝ, проф. Кирил Павликианов от Софийския университет, проф. Стойна Пороманска, преподаватели от катедра „Общо езикознание и история на българския език“, между които доц. Станка Козарова и преподавателите по новогръцки език Станимир Петров и Марияна Карталова, както и възпитаници на специалностите с новогръцки език. Тази година се радвахме също на „Еразъм“ гости, гръцки студенти от Атинския университет, изучаващи в родината си български език.

С аромата на вкусните гръцки сладки „меломакарона“ и под нежните звуци на гръцки коледни песни започна програмата. В нея бе включена двуезична презентация, изготвена от Йорданка Славчева, студентка в 5. курс на специалността „Балканистика“. Тя запозна всички с обичая за разрязването на новогодишната пита. След това с приповдигнато настроение балканистката Екатерина Даскалова от 4. курс представи коледно гръцко стихотворение, а студентите от

специалността „Български език и новогръцки език“ Любомир Венчев (4. курс) и Лиана Тодорова (2. курс) изпълниха ритмични новогодишни мантинади. В кулминационната точка на празника Йоргос Ламбру, студент по програмата „Еразъм“, прочете на български стихотворението „Първи сняг“ от Валери Петров. В допълнение Йоргос разказа на присъстващите как под ръководството на своя преподавател Генчо Банев е превел на гръцки език приказки от този автор. Заслужени аплодисменти получи и Лиана, влязла професионално в ролята на устен преводач.

Йоргос разряза две василопити в духа на гръцката традиция, като пожела на гостите здраве и успехи през новата година. Тайният благодетел за питите беше петокурсникът от специалността „Балканистика“ Димитър Кирев, а паричките се паднаха на неговата колежка Памела Челибакова, студентка в 1. курс, и на Димитър Родозов от

колектива на библиотеката. Разбира се, главният организатор – ас. Величка Гроздева, и сега зарадва участниците в програмата с интересни книги. А на всички, които пропуснаха този истински празник, можем само да кажем: очакваме ви догодина. И непременно разберете кога е следващата ни изява, защото няма да съжалявате.

Йорданка Славчева, Кунка Макариева, Маргарита Григорова – специалност „Балканистика“, 5. курс

Нова книга върху езика на комичното

Доц. д-р Маргарита МЛАДЕНОВА

В самия край на 2016 година излезе от печат докторската дисертация на Димитрина Хамзе върху езика на комичното. Авторката е преподавател по полски език в катедра „Славистика“ на ПУ „Паисий Хилендарски“ и работата ѝ върху комиката се опира върху езиков материал, почерпан от цялостното творчество на полския писател Витолд Гомбрович. Книгата* е резултат от дългогодишен труд както в областта на езикознанието, така и в областта на теорията на комичното.

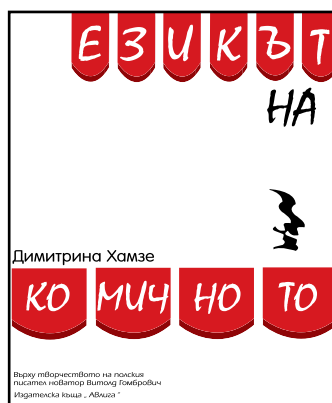
Силно впечатление прави съчетаването на различни подходи към комичното, от една страна, и от друга – към езиковата му страна, която е главно средство то да достигне до читателя. Това показва широкообхватен интердисциплинарен подход, насочен особено към прагматингвистиката. Авторката проявява изключително новаторски подход към езиковия и литературния материал, върху който е изградила труда си. Засегнатите проблеми са изключително трудни за разрешаване както от езиково, така и от философско и литературно гледище. Тя се насочи към нея, движена от интерес към сложните проблеми на формиране на комичното не само като езикова проява, но и като комплексен факт, анализиран от повече хуманитарни науки.

В работата е представен широк преглед на различни подходи към комичното на автори от различни страни и епохи, което допринася за убедителната аргументация на представените възгледи върху комичното. Обширният преглед на литературата по темата е много информативен и относително пълен, с което допълва и доразвива включително и българската научна традиция в областта на теорията на комичното. В този преглед са включени не само български и полски автори, но и други световноизвестни теоретици с конкретно приложение и в множество други езици. В труда се конкретизират теоретичните аспекти на комиката и в тази светлина се представят художествените ѝ реализации в текстовете на В. Гомбрович – не само художествени, но и автобиографични. Така избраният езиков материал от работите на полския автор е източник за широки теоретични обобщения и формиране на специфична методология на анализа. Авторката определя като основни художествени средства за изразяване на комичното в творчеството на писателя *ирония*–

та, пародията и гротеската, чиито езикови форми се анализират с помощта на специфична собствена терминология. Създадени са изцяло нови термини като напр. *комема* (по аналогия с *фонема*, *морфема*) за означаване на категориите, в които се проявява комичното в художественото творчество на В. Гомбрович. Като предмет на изследването са посочени езиковите средства за изразяване на комичното – „фонетика и фонология, пространствено-падежна и деиктична перспектива, модалност и повторение, лексика и семантика, фразеология, синтаксис, стил, сравнение и метафора“. Разграничени са (житейски) смешното и (художествено) комичното в конкретния художествен езиков материал, което представя по нов начин и теоретичните подстъпи. Приемането или отхвърлянето на определени становища на теоретици на комичното е премислено и обосновано от анализирания материал (напр. отхвърлят се част от възгледите на А. Бергсон, Т. Хобс и др.). Прави впечатление и кратката и аргументирана авторска дефиниция на комичното.

Книгата за първи път предлага интерпретация на комичното от гледна точка на лингвистичната прагматика – във втора глава „Прагматични аспекти на комиката“ авторката разширява представата за понятието модалност извън тясната сфера на граматиката, аргументирайки я като присъща на всички видове изказвания именно с оглед на прагматичния аспект на анализа.

Според нея в разглеждания художествен текстов материал значителна част от смисъла се поражда като принос на читателя, т.е. във взаимодействието между автор и читател. В това отношение работата има изразен новаторски характер, особено в частта, отнасяща се до поражданите от всяка комема имплицатури (представи за истинския смисъл и цел на всяко изказване, които възникват у слушателя или в случая – у

читателя), пораждани от съответните комемии, които авторката представя в разработени от нея словесни формули. Този начин на представяне е определен въз основа на задълбочен анализ на разглежданите художествени произведения. Използването на представата за всеобхватността на модалностите, на първо място скритите, дава възможност да се формулират механизмите на възникване на „замаскираното“ авторско намерение и да се стигне до същността на ироничната, пародийната и гротесковата имплицатура.

Глава трета – „Езиковата вселена на Гомбрович – мощен генератор на комика“, е развита върху цялото творчество на В. Гомбрович, като се прилагат разработените в първите две глави теоретични основи. Нейният значителен обем и подробна структурираност отразяват многообразието от езикови форми, подчинени на трите представени комемии, сред които в творчеството на В. Гомбрович преобладава гротеската. Анализът на езиковите прояви е непрекъснато потвърждение на неудържимия

антиконформизъм на писателя. Тук са богато илюстрирани с материал от творчеството на В. Гомбрович езиковите средства за пораждане на комика – оксиморон, модалност (на равнището на текста), негация, повторение, паралелизъм, фонетичната страна и предположно-падежната система, лексика, фразеология и семантика. Преобладаването на прагматичната гледна точка се съчетава с класически граматични подходи. Ценна страна на работата е обстоятелството, че прилагането на нови подходи не е остро противопоставено на класическата граматична теория, чиито приноси, напротив, активно се използват.

В цялата книга с нови средства са доказани съществени нови страни в досега съществувалите формулировки на научните проблеми, свързани особено с възприемането на комичното, с ролята на формата и антиформата за автори като В. Гомбрович, които предлагат ново осмисляне на авторовата склонност към езиково новаторство. Работата е написана ясно и убедително, а това прави текста лесен за възприемане въпреки сложността в естетико-теоретичната интерпретация на комичното. Трябва да се отбележи, че в заключението на работата си авторката е представила и перспективите за прилагане на разработената методология на анализ на комичното и върху други произведения. Като цяло тя е не само новаторска проява на досегашните постижения в областта на комичното, но и отправна точка за нови изследвания и прилагането им в преподавателската и преводческата практика.

Връчване на сертификати по проект „Студентски практики“

Факултетът по икономически и социални науки връчи на 23 февруари 2017 г. в 6-а аудитория сертификати за успешно приключило практическо обучение по проект „Студентски практики – фаза 1“. Само в края на миналата и началото на тази година на стажове във фирми и институции са били над 100 студенти от различни специалности на факултета. По информация на университетското ръководство около 15% от студентите, преминали практическо обучение през отминалите етапи на проекта, вече имат трудови договори с работодателите, които са ги обучавали.

Проект BG05M2OP001-2.002-0001 „Студентски практики – фаза 1“ е финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.

Повече информация за събитието – в следващия брой на вестника.

* Димитрина Хамзе. Езикът на комичното. Върху творчеството на полския писател новатор Витолд Гомбрович. София, ИК „Авлига“, 2016, 495 стр.

Зелената революция

През цялата си история човечеството е водило непрекъсната борба да произвежда храна в такова количество, което да е достатъчно и за всички появяващи се нови членове на обществото. Британският свещеник и икономист Томас Малтус (1766–1834) казва: „Аз приемам за справедливи следните два постулата. Първият, храната е необходима за съществуването на човека. Вторият, влечението между двата пола е необходимо и трябва да се поддържа приблизително на постоянно ниво.“ С други думи, увеличаването на числеността на популацията винаги ще се описва като модел на експоненциалния ръст и винаги ще изпреварва темпа на растеж на хранителните ресурси. През последните две столетия, белязани от невиджан икономически растеж, значението на тази

чатляващата им победа е т. нар. „зелена революция“. Започвайки от 50-те години на XX век, благодарение на усъвършенстваните сортове зърнени култури, производството на хранителни продукти в целия свят рязко нараства. Доказателствата за това са многобройни: например, от 1950 до 1990 година добивите в Индия са нараствали ежегодно с 2,8%, докато за същите години ежегодният прираст на населението е бил в рамките на 2,1%. При това зърнените култури, които „осъществяват“ „зелената революция“, били получени не с помощта на съвременните методи на генното инженерство, а чрез обичайните, използвани от десетилетия кръстосвания между растения. Специалистите по генно инженерство предвещават нови „зелени революции“ и значи-

мрачна прогноза за бъдещето на човечеството (наречена малтусианска дилема) постепенно намалява.

Според отношението си към малтусианската дилема философите са разделени на два интелектуални лагера – малтусианци и технооптимисти. Малтусианците твърдят, че рано или късно броят на населението ще надхвърли пределната продуктивност на хранителните източници, дадени ни от природата, в целия свят ще настъпи глад и всяко новородено човешко същество още повече ще допринася за изтощаването на биосферата.

Технооптимистите им възразяват, че благодарение на технологиите постоянно усъвършенстване възможностите за производството на всичко необходимо за преживяване, включително и на храна. Доколкото технологиите са продукт на човешкия разум, всеки нов човек потенциално е способен да избути малтусианската граница в далечното бъдеще и трябва да се приема като ценностен фактор.

През последните две столетия предимството е на страната на технооптимистите. Най-впе-

телно увеличаване на продуктивността на зърнените култури (особено на ориза).

Мнозинството малтусианци признават наличието на „зелена революция“, но се съмняват във възможностите ѝ устойчиво да обезпечи бъдещите потребности на човечеството. Те подчертават като една от причините за успеха на „зелената революция“ широкото използване на изкуствени торове и смятат, че намесата на човека в кръговрата на азота не може да продължава безкрайно. Те обръщат внимание и на това, че „зелената революция“ е съпроводена с широко използване на монокултури, т.е. в продължение на много години на дадена площ се засаждат само едни и същи растения. Такива монокултури понякога са подложени на внезапно унищожение от вредители или от болести. Например, в началото на картофения глад в Ирландия (1845–1847) на практика цялата продукция била унищожена в рамките на седмица.

Този спор вероятно ще продължи – поне в близките години трудно може да се предвиди кой ще е победителят в него.

Левски „оживя“ в Атина

Мария ВЪЛКОВА

На 18 февруари отбелязахме 144 години от обесването на Васил Левски. Ден, в който свеждаме глава пред делото на Апостола на свободата. На този ден в Атина по инициатива на Посолството на Република България в Гърция се проведе празник, посветен на паметта и на героизма на Левски. В тържеството взеха участие ученици от българските неделни училища – БНУ „Св. св. Кирил и Методий“, НУ „Преп. Паисий Хилендарски“ и БНУ „Паисий Хилендарски“. На празника присъстваха официални лица от Посолството, отец Стефан Данчев и представители на различните културни сдружения. Специален гост бе професор Андрей Пантев – български историк и преподавател в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Идеята на тържеството е не просто да се отбележи Годишната на Левски, а тя да е изпълнена със съдържание, адресирано към подрастващите, техните родители и близки.

И така Левски „оживя“ в постановката „Апостолът в премежdie“ на учениците от БНУ „Св. св. Кирил и Методий“. Децата се справиха дотолкова успешно, че на сцената присъстващите видяха Апостола безстрашен, храбър, героичен, точно такъв, какъвто е споменът за него. Възпитаниците на останалите училища рецитираха стихотворения и ни връщаха към подвига и лъвското сърце на Апостола с всеки изречен ред. Празникът не остана неукрасен от китните български народни танци, които всеки път запалват искрицата в сърцата ни.

Дискусията с проф. Андрей Пантев предизвика огромен интерес, въпреки различията във възрастта на присъстващите в залата. Той представи живота и делото на Левски с думи, които развълнуваха сърцата на всички.

ЗАДАЧИ. ГЛАВОБЪСКАНИЦИ

Курортист на плажа. Страстен любител на плуването прочел обява, че за **двамата почивни дни** може да се купи абонаментна карта на цена 1,50 лв. Цената на **билета** само за 1 ден е 1 лв. Но всичко зависи от това какво ще бъде времето. Ами ако и двата дни вали дъжд? Помогнете му какво да избере – да си купи карта за 2 дни или не! Вероятността двата дни да са слънчеви е 0,25 = 25%; един слънчев и един дъждовен ден е 0,50 = 50%; за два дъждовни дни – 0,25 = 25%.

Отговори на задачите от миналия брой

1. Търсеното число е 4.
2. И в двете направления времето на таксиметровия шофьор е едно и също.

Студентският съвет обяви победителите и връчи наградите в пет конкурса

**Светослав ЕНЧЕВ –
председател
на Студентския съвет**

В края на 2016 г. Студентският съвет при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ обяви 5 конкурса – за есе на тема „Промяната, която искам да видя“; фотоконкурс – „Красотата на Пловдив“; видеоконкурс – „Проблемите, които срещате в Университета“; за живопис – „Красотата на Пловдив“; за поезия – „Любов“.

В тях можеха да участват всички студенти, обучаващи се в ПУ „Паисий Хилендарски“. Нашите колеги разполагаха с повече от един месец, за да покажат своите творчески умения и креативност. Темите бяха подбрани така, че да обхванат по-широк спектър и да фокусират различни гледни точки. Конкурсът за поезия е нов проект на Студентския съвет и за радост в него имаше най-много участници.

Награждаването се състоя на 10.01.2017 г. в зала „Компас“, където присъстваха всички участници, както и представители на Студентския съвет. Отличените на първите три места получиха грамоти и парични награди, а всички останали – сертификати за участие.

Ето и победителите:

Конкурс за есе

1-во място – Илиян Карабойчев;
2-ро място – Славка Червенлиева;
3-то място – Михаела Кючукова.
Специална награда получи Елена Минчева.

Поезия

1-во място – Иван Лютов (за стихотворенията „Патешко перо“ и „Коледно поверие“);
2-ро място – Габриела Райнова („Зима. И отвъд“ и „Адам и Ева“);
3-то място – Йорданка Исакова.

Картината на Цвета Борисова, класирана на първо място

Фотоконкурс

1-во място – Росица Петрова;
2-ро място – Маруся Маринова;
3-то място – Петър Ангелов.

Живопис

1-во място – Цвета Борисова;
2-ро място – Изабела Лилчева;
3-то място – Ивелина Гацинска.

Видеоконкурс

При този проект имаше само един участник, който показва в клипче какви са проблемите на студентите в университета. Надяваме се в бъдеще повече наши колеги да се престрашат и да участват.

Победител: 1-во място – Петър Ангелов.

Промяната, която искам да видя (Есе, класирано на първо място в конкурса)

Илиян КАРАБОЙЧЕВ

Промяната е сила, стихия, която идва да разруши, за да породи новото, за да донесе по-доброто и да направи света по-истински. Тя е магия, света преобръща, преоткрива и възкръсва, която руши оковите на рутината, за да пребъде светът и за да ни има нас.

Промяната, която искам да видя аз, е промяна на духа, промяна на мислите и на човешките стремежи. Промяна, която да доведе след себе си едно ново време, в което човек да се събуди от своята апатия, да се отърси от своето чувство за обреченост и възкръсвайки, сам да открие своя мотив за промяна. Само по себе си желанието ми е една мечта, един сякаш недостижим блян, който човек не е готов да осъществи. Сякаш живееш в илюзия, крилете на промяната са пречу-

пени и тя никога няма да успее да полети, за да може да бъде съзряна и приета. Сякаш оковите на времето са притиснали душата на човек и тя, попаднала в бездна, никога не ще се освободи, за да твори добро и за да раздава щастие.

Моята промяна е промяна на вътрешния свят. Промяна, която да претвори вече създаденото и да го направи устойчиво, за да може човек да се научи да живее в мир със самия себе си. Може би именно такъв е „светът на идеите“, за който говори Платон. Място на мечти, на стремежи, място, различно от човешката реалност и от нейните мъчително тракащи окови. Може би този свят не е просто отражение на реалния, в който съществува идеята за всичко, а една магична идилия, в която човек се сблъсква със своите желания и със своите мечти. Затова и моята промяна

започва от света вътре в нас: ако „тялото е затвор за душата“, както твърди Платон, то тогава ние трябва да успеем да се освободим от него, трябва да се вслушаме в поривите на душата ни и да бъдем преди всичко себе си, защото едва тогава промяната ще ни направи по-добри. Едва тогава ще осъзнаем, че у човека е естествено заложено да се променя, да усъвършенства, да твори и създава и по-този начин да обогатява света, в който живее. Не е нужно да бъдем Свръхчовеците, за които говори Ницше. Нужно е просто да бъдем себе си, да се вслушаме в словата на нашето вътрешно Аз и да приемем, че щастieto не е илюзия, а една красива реалност, която трябва да открием и която трябва да следваме.

„Всичко тече, всичко се изменя“ – казва древногръцкият философ Хераклит. Време-

то променя: то дава шанс на новото и модерното да победи остарелите патриархални виждания, да разкрепости човешката същност и да направи света по-добър и по-истински. Но дали, променяйки се, дали, превръщайки в демодe всичко старо и отминало, светът действително става по-добър? Дали промяната сама по себе си е по-добра? Може би. Но в представата за моята промяна тя е идеална. Тя е една невероятна смесица между старото и новото, което се превръща в идеал – съвсем достижим и истински. Именно в нея идеята за илюзия изчезва и бива изместена от моето лично желание за промяна. Това именно ни съветва и Ганди: „Ако желаеш светът да се промени, то тогава стани тази промяна“.

В нашия модерен свят, във

На стр. 21 ➡

Второ място за студентите юристи от ПУ на националните кръгове на международно състезание

Ангел ШОПОВ

През периода 9 – 12 февруари в София се проведе националните кръгове на Джесъп (JESSUP) за 2017 г. Отборът на Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ в състав Тодор Рогошев, Радослав Костов и Фони Стефанов завоюва три победи в предварителните кръгове, в които участваха още отборите на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ и Американския университет в България. На финала, проведен се в тържествената зала на Съдебната палата в София, отборът на ПУ отстъпи пред колегите си от СУ в оспорван мач, завършил с два на един съдийски гласа. Отборът на ПУ се нареди на второ място в класирането за писмени защиты, а Фони Стефанов зае четвърто място в индивидуалното класиране.

Тазгодишното издание на JESSUP бе фокусирано върху трансгранични ресурси, общо културно наследство, правото на храна и вода, бежанските и миграционните потоци и екологичното право. Сред съдиите на националните кръгове бяха експерти в международното публично право като Нобуо Хаяши, Барт Вис и Ан Жил.

Националните кръгове за JESSUP 2017 г.

бяха организирани от Сдружението за международни състезания по право. Спонсори на състезанието бяха фондация „Америка за България“ и Сидли Остин (Sidley Austin LLP).

История¹. Отборът, съставен от студенти от ЮФ на Пловдивския университет, направи своя дебют в националните кръгове на JESSUP през 2014 г. и веднага се утвърди като сериозен претендент. Тогава Даниела Арабаджийска, Самуил Спасов, Асен Кочанов и Росица Кратункова заеха второ място в крайното класиране за писмени защиты. Даниела Арабаджийска зае второто място в индивидуалното класиране благодарение на усилията на адв. Костадин Обретенков (треньор на отбора и печелил националните кръгове на JESSUP през 2012 г. като част от отбора на УНСС).

През 2016 г. Асен Кочанов, Росица Кратункова, Самуил Спасов и Гергана Цветкова си размениха по една победа с отбора на СУ „Св. Климент Охридски“, което спомогна за първи път отборът на ПУ „Паисий Хилендарски“ да представя България на международните кръгове във Вашингтон като придружаващ отбор. Безпрецедентно Росица Кратункова и Асен Кочанов заеха съответно първо и второ място в индивидуалното класиране на националните ни кръгове.

Да пожелаем на студентите от отбора и техните треньори следващи големи успехи на това и на други състезания по право!

Младежка научна сесия на тема „Физиката – основа на познанието за природата“

В рамките на 45-ата национална конференция по физика ще се проведе специализирана МЛАДЕЖКА НАУЧНА СЕСИЯ за ученици и студенти на тема: „Физиката – основа на познанието за природата“.

В рамките на тази сесия се предвиждат:

- Компютърни презентации и интернет страници с разработени теми по избор в областта на физиката, астрономията и връзката им с други области на науката;

- Идеи за компютърна анимация за представяне на физични закони и явления;

- Разработки на демонстрации в областта на физиката и астрономията;

- Представяне на отличените есета от Националния конкурс за ученици и студенти, посветен на годината на Нютон. Примерни теми:

- ❖ „Ябълката“ на Нютон
- ❖ На чи рамене е стъпил Нютон
- ❖ Нютон и „анатомизирането“ на светлината
- ❖ Подвигът на Нютон
- ❖ Влиянието на Нютон върху мисленето
- ❖ Науката под знамето на Нютон
- ❖ Други.

ВАЖНИ СРОКОВЕ:

28.02.2017 г. – изпращане на есетата и заявките за участие в Младежката научна сесия на e-mail адрес: conf2017@phys.uni-sofia.bg

От стр. 20

времето на бурни промени, когато сякаш светът придобива своя нов облик, човекът запустява. Все повече се отдалечаваме от човешкото, от съкровения, от интимното, живеещо вътре в нас, че се губим в материята, в лукса, в непостижимите стремежи на егизма. Така изгубваме най-важното средство, което имаме: нашата вяра. Отричаме се от нея, забравяме я или просто смятаме, че не се нуждаем от нея. И се превръщаме в куклови на собствена си амбиция за величие. Следваме копнежи, които ни превръщат в егосцентристи, забравяме, че ние преди всичко живеем с другите и че точно като нас те също се нуждаят от обич, от уважение и от топлата ласка на любовта. Спираме да генерираме промяна и започваме да произвеждаме негативизъм. Отричаме се от себе си и от другите. Често просто започваме да живеем като тълпата. Или по-скоро съществуваме като нея. Битието ни губи своя смисъл, същността

Промяната, която искам...

ни е обезличена, мечтите ни – унищожени. Изгубени сме: липсва път, който да ни върне към нас самите. Липсва и промяната, която да ни възкреси. Може би защото сме забравили, че тази промяна сме самите ние...

Моята промяна се случва СЕГА. Тя не очаква да види изгрева, нито се надява, че ще зърне залеза. Тя просто знае, че в този миг, точно в този момент трябва да се случи. Моята промяна не губи вярата си, нито я изменя. Точно напротив: тя намира своя ориентир, създава своя свят и започва да твори частие, което да предава на другите. Защото, както твърди Макиавели: „Една промяна неизбежно влече след себе си и друга“. Така и моята промяна води след себе си още хиляди подобни на нея промени. Докато има хора, които вярват, хора, които обичат и са готови да жертват себе си в името на другия, дотогава ще съществува и онази първична моя промяна,

която ни тласка към по-добро.

Промяната, която искам да видя аз, не е никак сложна. Ние, хората, сме научени да усложняваме нещата и да превръщаме живота в трудност, но в действителност всичко е изключително просто. Промяната, която искам да видя аз, се поражда от вярата на човек в самия него, от полета на неговите мечти и от крилата, с които окриля хората, живеещи около него. Защото за мен най-истинската и най-чиста промяна е онази, в която ти създаваш един приказно нов свят, в който ти и онези, които обичаш, се чувствате сигурни и щастливи. Защото за мен промяната не е никак трудна и защото тя се състои в жест тъй малък, но и тъй необикновен: в нечия случайна усмивка, в непринуденото „Здравей“, което изрича непознат, в подадената в нужда ръка, в парещата ласка на двама влюбени, които топят цяло едно пространство, и в любовта, която вярвам, че ще

спаси света.

Промяната, онази живителна сила, която векове наред поддържа света и която ни прави в истинския смисъл човеци, е промяна, която зависи от нас. Промяна не само в мисленето, но и в действията. Една съкровена промяна, която да доведе след себе си още милион такива и да направи днешния жесток свят място на уют, хармония и доброта. Може би отново ще усложним всичко и просто ще се откажем, а може би ще се предадем малко преди да стигнем финалната права... Може би ще спрем да вярваме и ще започнем да съществуваме, но винаги трябва да помним, че някъде там, вероятно твърде далеч от човешкия разум, се крие сила, много по-могъща от нас, сила, която променя и която въпреки нас ще ни поведе по правилния път. Защото така е устроен светът и защото така сме устроени хората.

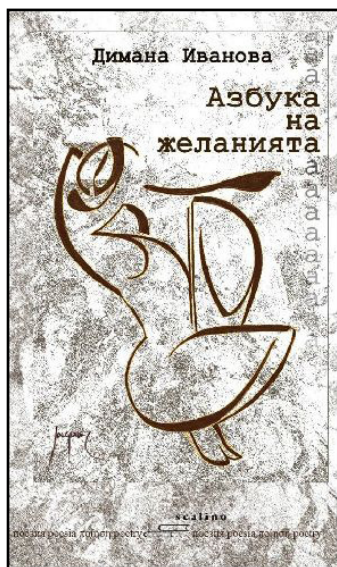
„Самата промяна е вечна, безкрайно повтаряща се, безсмъртна“ (Артур Шопенхауер).

Познанието в поезията и поезията на познанието

Д-р Димитрина ХАМЗЕ

Поезията е като безкрайната вселена, за която Айнщайн казва, че тя е и крайна, защото е ограничена от нашето незнание. Дори за вселената знаем повече, отколкото за поезията, която е „особена космогонология на човешката психика“ по думите на Мариан Пехал. Устремявайки се към вселената, ние просто констатираме докъде се простира незнанието ни, но общувайки с поезията, разбираме, че тя е художествено-метафизично изучаване, „разследване“ на това незнание. Затова поезията се опитва да чуждодейства главно с пространствените параметри. Поетът е властелин на пространството: движи се в него свободно и вдъхновено, излиза и влиза в различни пространствени схеми, за да измери степента на собствената си обвързаност с него, използва творчески еластичната му структура, премоделира го, извайва го наново, за да „преправи“ и „поправи“ съвършенството на вселената, за да направи поредната крачка в опознаването на себе си. Как иначе да разберем призива на великия Норвид „да се откъснеш от себе си, за да навлезеш в себе си чрез словото“?

Димана Иванова е поетичната жрица на пространствените предизвикателства. Докато търси нови съотношения и конфигурации между Външно и Вътрешно в стихосбирката си „Азбука на желанието“*, с подкосващата сила на желанието във всичките му разновидности: любовта, болката, света, хората, душите и телата, животните, предметите, географските обекти, пейзажите, цветовете, отношенията, срещите, тя пресътворява пространството с магията на езика – звук и образ. Пресечните точки на лъчеобразното желание просветват в изкусно изплетената мрежа на Космоса с поредната буква от азбуката: Буква-картина, Буква-малка пластика, Буква-„изящен йероглиф“, Буква-микрокосмос, Буква-танц на ефирни, грациозни тела, слели се в необгледния спектър на вечната прегръдка, Буква-обещание, че в пулси-

ращите метафори тя ще излее менливото си съдържание. Тези галещо-пронизващи графични абревиатури на желанието с изтънчени силуети на обятия, тези стилизирани „влюбени двойки“ и екслибриси на Вселената са постигнали идеалното съзвучие на рисунка и език – езика в тях и езика зад тях. Те са малки химни за трансцендентната сила на словото, синестезивни миниатюри на живота и изкуството, на живота като изкуство и на изкуството като живот. Над всички тези достойни и равностойни желания властва желанието за живот, за „надзъртане“ в тайни, за посвещение в тайнства, за познание, което нашепва, че все повече ще знаем, „че нищо не знаем“ и че все повече ще търсим, нищо че ще намираме твърде малко... И още желанието за туптящо с ритъма на Вселената сърце и за любов с вселенско омнизвучие.

Любовта в лириката на талантливата поетеса е искрящо-забулена, пронизващо-мека, ликуващо-болезнена, бушуващо-животворна. Големият ливански философ, поет и художник Джубран Халил Джубран казва, че „любовта, която не ликува непрестанно, постепенно умира“. Еротиката в стиховете на Димана Иванова е парещо опиянение, шеметен летеж и стремглаво гмуркане в дълбините на горчивата сладост, неуморно дирене в соматичния водовъртеж на познанието. А само едно главозамайващо зрънце позна-

Всяко изкуство е изграждане на нов свят.

Збигнев Йежина

Да се откъснеш от себе си и да проникнеш в себе си чрез словото.

Сиприан Норвид

Отнасям се към всяка от думите като към цял един свят, обичам я в нейното сегашно, взимам я такава, каквато я заварвам, и мисля само как и какво ще направя с нея.

Тадеуш Пейпер

ние е вече част от щастieto, то е „дума, която отчаяно си търси съдържанието“ според друга поетеса – прекрасната Ева Липска. Димана настойчиво го търси и отчасти намира, и то по блестящ начин, колкото и да е неоткриваемо („Желание“, „Музика в тишината на нощта“, „Русалка“, „Урок по плуване“). И аз, като възторжена читателка на тази завладяваща поезия, си мисля, че съм открила частичка от представата за щастие на младата авторка. То е като че ли „редуване на погледи“: „с широко отворени“ и „широко затворени“ очи. Погледът открива красотата, а тя според Ева Липска е „заместване на мисленото с гледане“. Димана дори не го замества, а просто го „раз-месва“ и „раз-мества“, за да извлече красотата му, за да покаже, че двете действия са едно и също нещо и дори не е нужно да се обособяват: мисленото – вътрешно гледане, а гледането – вътрешно (невидимо) мислене. Поезията е неразчленима сплав от мисъл и образ – чрез нея мисъл и картина се заплитат в неразплетимото „златокосо“ и „златострунно“ и „златоструйно“ кълбо на Вселената. Ето защо изкуството не може да не бъде част от щастieto. В поетичната игра на Димана Иванова изобразително изкуство и поезия непрекъснато си разменят ролите, взривявайки остарелите представи за „статични“ и „динамични“ изкуства. Конкретната картина събира като в оптическа леща света с неговата динамика, а поезията помага да видим времето в неговата цялост, сплътявайки времена, възрасти, поколения, търсения, мечти; помага и да направим вечното „още по-вечно“.

С интелектуално-естетическите проникновения на изящната си лирика Д. Иванова разкрива нови територии

в царството на изкуството. Кубизмът ни е толкова познат, колкото и непознат. Не знам дали сме се замисляли, че в абстрактното би било добре да потърсим претопената и трансцендирана конкретика и че зад конкретиката на реалистичното изкуство се спотайва абстракцията на мисълта, на рефлексивните експедиции. Абстрактно и конкретно са като скачени съдове – двете лица на философската идея за изкуството. По естествен път стигаме до оксиморонното твърдение: „конкретното е и абстрактно, а абстрактното е и конкретно“. От линиите, цветовете, фигурите с кубистичните разграждания и асиметрии художникът съзижда нов Космос, в който персонажи и предмети, хора и животни се оравноценностяват, изравняват екзистенциите си – точно както в сакрално-магнетичната гротеска, която съчетава в съвършена симбиоза всевъзможни „несъчетаеми“, разнокалибрени, разнородности и разнопосочни битийности, преди да ги „покръсти“ за трансценденция, надарявайки ги с нова, съвместима и хармонична, идентичност. Като ги вплита в омагьосващия ритъм на космическата симфония, гротеската става откровение, провидение и спасение („Портрет“). Художникът (който е и Димана) – единият с четки и тушове, другият – с думите, съгражда нов Космос, едновременно материален и духовно-философски, строи го парче по парче, за да го разбърка отново и пак да го подреди за пореден път, но вече друг, нов, различен в своята безкрайна разноликост.

Щастieto, както бе споменато, несъмнено е и глътка познание. Поетесата се докосва до него и когато се сгушва в тайните на мълчанието. А то е необятно, семантиката му е

* Димана Иванова. Азбука на желанието (изд. „Скалино“, 2016).

Студентски литературен конкурс за поезия и проза

Вестник „Пловдивски университет“ обявява конкурс за:

ПОЕЗИЯ – до пет стихотворения;

ПРОЗА – до три разказа;

ЕСЕИСТИЧНА ПРОЗА (есета, миниатюри, фрагменти).

За всеки от трите раздела ще бъдат раздадени съответно по три парични награди.

В конкурса могат да участват всички студенти от Пловдивския университет. Материалите трябва да бъдат напечатани в два екземпляра (на тях да са написани трите имена на студента, специалност-

та и курсът, e-mail, както и телефон, ако желае).

Крайният срок за получаване на творбите е 30 април 2017 година на адрес: 4000 Пловдив, ул. „Цар Асен“ № 24, в. „Пловдивски университет“, или в редакцията на вестника (новата постройка в южния двор на Ректората). Отчитането на резултатите ще бъде около 24 май 2017 г.

Наградените и някои от непремираните творби, направили добро впечатление на журито, ще бъдат отпечатани на страниците на вестника.

Наградени автори в конкурса

ЖУЛИЕТА БОЗОВА¹

МИРОГЛЕД

Ако болката приемеш за подарък,
а неуспехът си – за мъдър ход.
Ако недоверието възкресиш във вяра
и в Дявола откриеш част от Бог.

Ако обидите превърнеш в благослов
и в безизходицата си проправиш път.
Ако в омразата прозреш и капчица любов
и в тъмнината създадеш си светъл кът.

Ако от загубите се научиш да печелиш
и за всяка спънка да благодариш.
Ако смисъл в отчаянието си намериш
и от разрушеното започнеш да градиш.

Ако умееш да простиш във тишината
и ръка да подадеш на друг човек.
Значи си творение на Светлината
и нейните очи са твоят мироглед.

***

Излъгах нощта,
че в очите ми спи светлината.
Превърнах деня
в празничен делник на свободата.
Изгоних дъжда,
скрила в длани дъгата...
Позволих на ума
да чертае мечти в тишината.
Изиграх пролетта –
в сърцето ми вече е лятото.
Познах Любовта
като най-добрия и верен приятел...

¹ Жулиета Бозова – „Медицинска химия“, IV курс, беше отличена с III награда за поезия в литературния конкурс на вестник „Пловдивски университет“ през 2016 г.

ТАНЯ ДАСКАЛОВА²

Река Кокит³

В мътилката ти се погубих,
окалях своя хубав ден.
В Орфей наивно пак се влюбах –
той не поглеждаше към мен.

И пак трагично те изплаках,
сред тинестите ти води.
При Хадес безнадеждно чаках –
той Евридика да спаси.

И ето – с него сме еднакви,
наивно там ще ослепеем,
очите ни – за близост жадни –
край Кокит тъжно ще живеем.

А тя единствено събира
мечтите днешни и предишни.
В едно корито се побират
милион сълзи. И все излишни!

² Таня Даскалова – I курс, „Българска филология“, е отличена с поощрителна награда за поезия.

³ Кокит (мит.) – реката на плача.

Познанието в поезията и поезията...

➔ От стр. 22

въодушевяващо разтеглива, „красноречие-то“ му – хипнотизиращо, познавателната му стойност – респектираща. То е медиация, съзерцание, преливащо от вечността на възторга; то е непознатото, заплахата, тайнственото, чувствеността, вкусът на риска; то е предсказанието, познанието, всезнанието, силата („Портрет“, „Музика в тишината на нощта“, „Кариатида“, „Слънчогледено момиче“, „Тишина“).

Познанието е и измерване на пулса на времето, будната съвест на поета, на мислещия и чувствителен човек, трескавите му безсънници, причинени от тревогата и непримиримостта с безразсъдното, самозабравило се в безумието и безгрижието, в патологичния си егоизъм и ненаситността си настояще, предначертало самоубийственото бъдеще. Но дори бруталното разсъбличане „до голо“ на застоя и всеобщото мъртвило, на духовното изпразване, душевната обрелост и отчайващата глупост – всички те са вече искрица надежда за нуждата от рязко, разтърсващо пробуждане („Алегория“, „Гласове“). С богатата си символика прилепът сякаш е събрал всички епистемични възможности за универсален прелом, защото за него тъмнината е Провидение. Затова лирическата героиня го призовава да сподели с нея съдбоносното познание.

Пусни ме да летя
на твоите крила,
отвъд тъмнината да прелетя.
Да провидя.

Заведи ме там.

Искам да почувствам

отвъд сетивата – света да улова.

(„Прилеп“, с. 48)

Чувствено-интелектуалната и епистемична поезия на Д. Иванова ни доближава до тайните на съществуването, без да ги разкрива, за да не ни лиши от търсене.

Изкушава ни да станем и ние поети, сякаш ни подканва: „Стани поет и ще прогледнеш“. Прави ни по-живи, по-отворени за красотата и истината, по-мислещи и по-вглъбени в собствената си екзистенция, на която започваме да гледаме с удивения поглед на почитател на изкуството, насърчава ни да превърнем живота си в произведение на изкуството. Със своя висок артистизъм Димана ни уверява, че поезията не е бягство от действителността – тя самата е действителност, тя създава предметите и им вдъхва живот с божествено-демиургичното си въздействие. А поетът чрез поезията си не изразява себе си, а „бяга“ от себе си, за да се пресъздава и самосъздава отново и отново... и да не спира да задава въпроси, защото те са движещата сила на човечеството. Конфуций казва: „Не се стремя да узная отговорите – стремя се да разбера въпросите“. Самият въпрос е вече надежда, перспектива, дори решение.

Върви човечеството и не спира
щом стигне пропастта
дали ще продължи към нея –
питам се
или ще слезе от небето ангел
да го върне към вечността.

(„Човечество“, с. 68)

Посоката и пътят, които Димана Иванова чертае с думите в поетичната си книга, преминават отвъд думите – сякаш преодоляват самите себе си, забързани към вечността, и стават ярка илюстрация на знаменитите мъдрости на Дж. Халил Джубран: „Издигнете се над думите си, ала пътят ви да си остане ритъм и благоухание: ритъм за любещите и за всички възлюбени и благоухание за ония, които биха изживели живота си в една градина“.

„Жадувам за вечността, защото там ще срещна стихове, които не съм написал, и картини, които не съм нарисувал“.

Студенти педагози се включиха в благотворителна инициатива

Студенти първокурсници от специалностите „Начална училищна педагогика“ и „Начална училищна педагогика с чужд език“ при Педагогическия факултет с голямо желание и вдъхновение създадоха картинки в часовете по основи на изобразителното изкуство, под ръководството на преподаватели от катедра „Естетическо възпитание“ за коледно-новогодишната кампания от инициативите на платформата за

доброволчество и правене на добро „Time Heroes“. Идеята е с приходите да бъде закупена жизненоважна апаратура за новородени в Дома за медико-социални грижи за деца във Варна.

Общите каузи и инициативи, освен че съдействат за конкретна цел, спомагат за обединяване на студентските колективи и за изграждане на творчески дух и сплотеност.

„Пловдивски университет“

Сръбска Нова година – една нова традиция

Датата 14 януари в много страни не се свързва с нищо, освен с един обикновен ден в годината. Но за сърбите тази дата е свързана с идването на новата година – православната Нова година. Затова студентите и преподавателите от специалността „Славянска филология“, сектор „Сръбски и хърватски език“, за втора година решихме да отпразнуваме това събитие.

На 13 януари се събрахме в кафана „Бел кон“ – нов сръбски ресторант в Пловдив, отворил врати наскоро. Освен сръбската кухня и сръбската музика, която предлага ресторантът, изненада за всички нас беше главният готвач – майстор Сречко, сърбин, дошъл в България преди много време.

След разговора и наздравиче с майстор Сречко вечерта продължи с музика и танци, теглене на сръбски новогодишни късметчета, които бяха направени от сръбската ни лекторка – Дарка Хербез.

Надяваме се и следващата година да се отбележи това събитие и да се превърне в една хубава традиция за сърбистите.

Христина АНДОНОВА,

„Славянска филология“ – сръбски и хърватски език, V курс

Любопитни факти

Най-голямата книга

Най-голямата книга в света се нарича „Суперкнига“, има 330 страници и е с размери 2,74 x 3,07 метра, тежи 252,6 кг. Издадена е в Денвър, САЩ, през 1976 година.

Най-малката книга

Най-малката книга е с размери 1 x 1 мм, напечатана в 85

екземпляра на хартия с плътност 22 г на квадратен метър. Това е детската приказка „Старият крал Коул“, издадена през 1985 г. от шотландското издателство „Гленифър прес“. Страниците на книгата могат да се разлистват само с помощта на игла и разбира се, много внимателно.

Отличници от национален конкурс за есе ще се записват без полагане на кандидатстудентски изпит в специалностите „Етнология“ и „Социална антропология“

Конкурс за есе за ученици от 12. клас на тема „Аз и моят съсед – какво ни разделя и какво ни събира?“ организира катедра „Етнология“ към Философско-историческия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ със съдействието на Регионалния инспекторат по образованието – Пловдив.

Целта на организаторите е да стимулират творческия и изследователския дух, да провокират младите хора да изучават и съхраняват не само собствената си култура, но и тази на другия, различния (етнически, религиозно, културно), да потърсят корените на своята идентичност, но и да обърнат поглед към своя съсед. Конкурсът предполага дванадесетокласниците, които се включат в него, да проявяват интереси в областта на краезнанието, литературата, историята, етнографията, туризма и културното наследство.

Есето трябва да е с обем от 1 до 4 стандартни страници. Участниците в конкурса могат да получат повече информация на адрес www.logos.uni-plovdiv.net

Материалите се изпращат не по-късно от 15 март 2017 г. на електронния адрес: ru-konkurs@uni-plovdiv.net

Участниците в конкурса, които получат отлични оценки, ще имат възможност да се запи-

шат за студенти в бакалавърската програма „Етнология“ или в бакалавърската програма „Социална антропология“ във Философско-историческия факултет на Пловдивския университет през учебната 2017/2018 г.

Оценката от есето се признава за оценка от полагане на кандидатстудентски изпит, което е съобразено със Закона за висшето образование и по-специално с Наредбата за държавните изисквания за приемане на студенти във висшите училища на Република България, също така отговаря на условията, посочени в справочника на Пловдивския университет, според които участието в конкурса се признава за кандидатстудентски изпит.

За тези, които не успеят да получат отлични оценки, журито е предвидило поощрителни награди.

„Пловдивски университет“

ПОКАНА

Да дарим български книги!

Сектор „Новогръцки език“ към катедра „Общо езикознание и история на българския език“ в Пловдивския университет и Университетската библиотека организират

ДАРТЕЛСКА АКЦИЯ ЗА СЪБИРАНЕ НА КНИГИ –

българска художествена литература и преводна художествена литература на български език, за библиотеката на Българското неделно училище „Св. св. Кирил и Методий“ в Атина.

Книгите се събират в Заемната на Университетската библиотека, Ректорат.

Благодарим на всички, които ще се включат в инициативата!